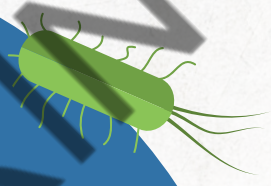
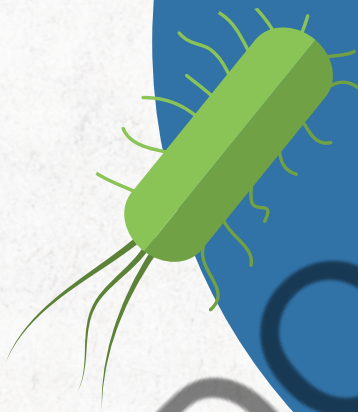

ଭାରତରେ Bt-
ଆଧାରିତ ଉତ୍ପାଦର
ଉତ୍ପାଦକ, ପଞ୍ଜୀକରଣ
ଧାରକ ଏବଂ
ଉପଯୋଗକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ପାଇଁ
ମାର୍ଗଦର୍ଶିକା ଡକ୍ୟୁମେଣ୍ଟ୍

DO NOT PRINT

ଭାରତରେ Bt-ଆଧାରିତ
ଉତ୍ପାଦର ଉତ୍ପାଦକ, ପଞ୍ଜୀକରଣ
ଧାରକ ଏବଂ ଉପଯୋଗକର୍ତ୍ତାଙ୍କ
ପାଇଁ ମାର୍ଗଦର୍ଶିକା ଡକ୍ୟୁମେଣ୍ଟ୍

ଟକ୍ସିକ୍ ଲିଙ୍କ , ଦୁଆଦିଲ୍ଲୀ
ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ

Toxics Link
for a toxics-free world

ବିଶେଷ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ

ଗାଈଡ଼ ଡକ୍ୟୁମେଣ୍ଟ୍ ରେ ପ୍ରବନ୍ଧ ସୂଚନା ସମୟ ସମୟରେ ଭାରତ ସରକାର ଏବଂ ସମ୍ପୃକ୍ତ ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଜାରି କରାଯାଇଥିବା ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀ, ପ୍ରାୟତଃ କାର୍ଯ୍ୟ ନିୟମ ଇତ୍ୟାଦି ରୁ ଆସିଅଛି । 2021-2022 ଅବଧି ମଧ୍ୟରେ ଏହି ଡକ୍ୟୁମେଣ୍ଟ୍ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଥିଲା । ଏହି ଡକ୍ୟୁମେଣ୍ଟ୍ ଏକ ଅନୈପତାରିକ ରେଫରେନ୍ସ ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ନିର୍ମିତ ଏବଂ ଏହି ମାର୍ଗଦର୍ଶକ ଦଲିଲ ରେ ଦର୍ଶାଯାଇଥିବା ନିୟମାବଳୀ କୌଣସି ଆବଶ୍ୟକତା ବଦଳାଇବ ନାହିଁ । ଅଣ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ଭାଷା ଯେପରିକି “ମାର୍ଗଦର୍ଶନ”, “ଛୁଏଡ”, “କରିବା ଉଚିତ” ଏବଂ “କରିପାରିବ” ର ବ୍ୟବହାର ଏହା ସୂଚାଉଛି ଯେ ଏହି ଗାଈଡ଼ ଡକ୍ୟୁମେଣ୍ଟ୍ ନିତୀ ଚିହ୍ନଟ କରେ ଏବଂ କୌଣସି ଆକ୍ରମଣ, ଜାତୀୟ, ଆଞ୍ଚଳିକ, ରାଜ୍ୟ କିମ୍ବା ଅଞ୍ଚଳ ସ୍ଥାନୀୟ ନିୟମ ଅନୁଯାୟୀ କୌଣସି ନୁତନ ଆଇନଗତ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ତିଆରି କରେ ନାହିଁ କି ସୀମା ବିସ୍ତାର କରେ ନାହିଁ ।

ସମୀକ୍ଷା

ସମୀକ୍ଷା	2
ସ୍ୱୀକୃତି	3
ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ନାମ	4
ଭାରତରେ Bt-ଆଧାରିତ ଉତ୍ପାଦର ଉତ୍ପାଦକ, ପଞ୍ଜୀକରଣ ଧାରକ ଏବଂ ଉପଭୋକ୍ତାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମାର୍ଗଦର୍ଶିକା ତତ୍ତ୍ୱମେଣ୍ଟ	5
1. Bt ଭିତ୍ତିକ ଉତ୍ପାଦର ଉତ୍ପାଦକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମାର୍ଗଦର୍ଶିକା (ରସ୍ତାନିକାରୀଙ୍କୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରି)	6
1.1 ଭାରତରେ Bt-ଲାର୍ଭାନାଶକ ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ନିୟାମକ ଆବଶ୍ୟକତା	6
1.1.1 CIB & RC ସହିତ Bt-ଲାର୍ଭାନାଶକ ଆଧାରିତ ପଞ୍ଜୀକରଣ	9
1.1.2 ଲେବଲ୍ ଏବଂ ପ୍ୟାକେଜିଂ	10
1.1.3 Bt-ଆଧାରିତ ଲାର୍ଭାନାଶକ ର ଗୁଣ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀ	11
1.2 Bt-ଆଧାରିତ ଲାର୍ଭାନାଶକ ର ଯାନ୍ତ୍ରିକ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକରଣର ଅନୁକରଣ	11
1.3 ଚିକିତ୍ସା, ପରିବହନ ଏବଂ ସଂରକ୍ଷଣ ପାଇଁ ଅନୁସରଣ କରାଯିବାକୁ ଥିବା ପ୍ରକ୍ରିୟା	11
2. Bt-ଆଧାରିତ ଉତ୍ପାଦଗୁଡ଼ିକର ପଞ୍ଜୀକରଣ ଧାରକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀ	12
2.1 NVBDCP ର ଜନସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ Bt-ଆଧାରିତ ଲାର୍ଭାନାଶକ ପଞ୍ଜୀକୃତ ର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ	13
2.2 ଜନସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ମାଧ୍ୟମରେ ପଞ୍ଜୀକରଣ ଧାରକମାନଙ୍କ Bt-ଆଧାରିତ ଲାର୍ଭାନାଶକ ବ୍ୟବସାୟିକରଣ	14
3. Bt-ଆଧାରିତ ଲାର୍ଭାନାଶକ ଉତ୍ପାଦଗୁଡ଼ିକର ଉପଭୋକ୍ତାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ମାର୍ଗଦର୍ଶନ	15
ସଂଲଗ୍ନ	17
ଉତ୍ପାଦଗୁଡ଼ିକ	20
ଚିତ୍ର ଗୁଡ଼ିକ ର ତାଲିକା	
ଚିତ୍ର-1. ଭାରତରେ ଏକ ନୂତନ ବ୍ୟବସାୟ / ଉତ୍ପାଦନ ସୂଚିଆ ଆରମ୍ଭ କରିବା ପାଇଁ ନିୟାମକ ପ୍ରକ୍ରିୟା	9
ଚିତ୍ର-2. NVBDCP ଅଧୀନରେ ଜନସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ Bt-ଲାର୍ଭାନାଶକ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିବାର ପଦକ୍ଷେପ	15

ସମୀକ୍ଷା

ସ୍ଥାୟୀ ଢ଼େବିକ ପ୍ରଦୂଷଣ ଉପରେ ଆଧାରିତ ଷ୍ଟକହୋମ ସମ୍ମିଳନୀରେ ,ମେ 2002 ରେ ଭାରତ ସରକାର ସ୍ୱାକ୍ଷର କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ଏହାକୁ 13 ଜାନୁଆରୀ 2006 ରେ ଅନୁମୋଦନ କରାଗଲା |ଷ୍ଟକହୋମ ସମ୍ମିଳନୀ 2004 ରେ ବଳବତ୍ତର ହେଲା, ଏବଂ DDT କୁ ଷ୍ଟକହୋମ ସମ୍ମିଳନୀରେ ସ୍ଥାୟୀ ଢ଼େବିକ ପ୍ରଦୂଷକ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଭାବରେ ନିୟୁତ୍ତ କରାଯାଇଛି | ତେବେ ଭାରତ ଏବଂ ଅନ୍ୟ କେତେକ ଦେଶ ଭେକ୍ଟର ନିୟନ୍ତ୍ରଣରେ DDT ର ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ଏଥିରୁ ମୁକ୍ତି ମାଗିଛନ୍ତି | ଭାରତ DDT ର ବୃହତ୍ତମ ଉତ୍ପାଦକ ଏବଂ ଏହାର ଉତ୍ପାଦନ ଦେଶରେ ଜାରି ରହିଛି | HIL(ଭାରତ) ହେଉଛି କେବଳ DDT ପାଇଁ ପଞ୍ଜୀକୃତ ଉତ୍ପାଦକ | ଷ୍ଟକହୋମ ସମ୍ମିଳନୀ ଅଧୀନରେ ଏହାର ଦାୟିତ୍ୱ ପୂରଣ କରିବାର ପାଇଁ , ଭାରତ ସରକାର 2011 ରେ ଜାତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ଯୋଜନା (NIP) ଦାଖଲ କରିଥିଲେ | NIP ବିକାଶ ଏବଂ ପଦୋଦ୍ଧୃତି ସହିତ DDT ର ବ୍ୟବହାର କୁ ଧିରେଧିରେ କମାଇବା ଏବଂ ଅଣ-ସ୍ଥାୟୀ ଢ଼େବିକ ପ୍ରଦୂଷକକାରୀ (ଅଣ- POPs) ବିକଳଗୁଡ଼ିକୁ DDT ବଦଳରେ ବ୍ୟବହାର କରିବା ଏହାର ପ୍ରାଥମିକତା ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଏବଂ ଏହା NIP ପରବର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରୋଗ୍ରାମ ଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ଧ୍ୟାନ ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ କରେ |

ଭାରତରେ, ନ୍ୟାସନାଲ ଭେକ୍ଟର ବୋର୍ଡ ରୋଗ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ (NVBDCP) , ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଏବଂ ପରିବାର ମନ୍ତ୍ରାଳୟ ଅଧୀନରେ ଥିବା ଭେକ୍ଟର-ବୋର୍ଡ ରୋଗ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କେନ୍ଦ୍ର (NCVBDC), ମ୍ୟାଲେରିଆ ମହାମାରୀ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ପାଇଁ DDT ବ୍ୟବହାର କରୁଛି ଯାହାକି ମହାମାରୀ ପ୍ରଭାବ ଏବଂ କୀଟନାଶକ ପ୍ରତିରୋଧ ଉପରେ ଆଧାରିତ | ତଥାପି, ଯେହେତୁ ଭାରତ ସରକାର DDT ଫେଜ୍ ଆଉଟ୍ କରିବାକୁ ବିଶ୍ୱାସ ଦେଇଛନ୍ତି ତେଣୁ NVBDCP ମାଧ୍ୟମରେ ଭାରତ ଏକାକୃତ ଭେକ୍ଟର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ପଦ୍ଧତି ଆଧାର କରି ଏହାର ବିକଳ ଭେକ୍ଟର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ରଣନୀତିକୁ ବଢ଼ାଇଛି ଯାହା ମଧ୍ୟରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ହସ୍ତକ୍ଷେପ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ଯଥା: ଢ଼େବିକ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ, ରାସାୟନିକ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ, ପରିବେଶ ପରିଚାଳନା, ସମସ୍ତ ଆଇନଗତ ପଦକ୍ଷେପ ଏବଂ ବିକଳ ପଛା | NVBDCP ଅଧୀନରେ, IVPM ର ସମସ୍ତ ଉପାଦାନଗୁଡ଼ିକ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇସାରିଛି , ଯାହାକି ଜନସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରେ DDT ର ନିର୍ଭରଶୀଳତା ହ୍ରାସ କରିବାକୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ |

ଭାରତ ସରକାର ବର୍ତ୍ତମାନ ଏକ ଗ୍ଲୋବାଲ୍ ପରିବେଶ ସୁବିଧା (GEF) ପ୍ରକଳ୍ପ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରୁଛନ୍ତି “DDT ର ବିକଳ ଅଣ- POPs ବିକଳଗୁଡ଼ିକର ବିକାଶ ଏବଂ ପ୍ରୋମସନ” ଷ୍ଟକହୋମ ସମ୍ମିଳନୀରେ DDT ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଶେଷ କରିବାକୁ ଭାରତର ପ୍ରତିବନ୍ଧକକୁ ବିଚାରକୁ ନେଇ ଉପଯୁକ୍ତ ପରିବେଶ ଅନୁକୂଳ ବିକଳଗୁଡ଼ିକ ସହିତ DDTପର୍ଯ୍ୟାୟ ଶେଷ କରିବା |ଏହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ, ଉତ୍ପାଦକ, ପଞ୍ଜୀକରଣ ଧାରକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏହି ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀ ତତ୍ତ୍ୱମେଣ୍ଟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଛି ଏବଂ ଏହା ଉପଭୋକ୍ତାମାନଙ୍କର DDT ବିକଳ ପାଇଁ ଆଇନଗତ ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ ଏବଂ ଏହିପରି DDT ରୁ ପରିବେଶ ଅନୁକୂଳ ବିକଳକୁ ଏକ ସୁଗମ ପରିବର୍ତ୍ତନପାଇଁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ | ଗାଇଡ୍ ତତ୍ତ୍ୱମେଣ୍ଟ ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ, ଢ଼େବିକ ଏବଂ ଉଦ୍ଭିଦୀୟ କୀଟନାଶକ ଆଦି କୁ ପ୍ରଣୟନ କରିବା ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସ୍ଥାନୀୟ ଉପଯୁକ୍ତ, ବ୍ୟୟ-ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଏବଂ ସ୍ଥାୟୀ ବିକଳ, ଯେପରିକି ଦୀର୍ଘସ୍ଥାୟୀ କୀଟନାଶକୀୟ ଜାଲ (LLINs), Bt-ଆଧାରିତ ଉତ୍ପାଦ, ଏବଂ ନିମ୍-ଆଧାରିତ ଉତ୍ପାଦଗୁଡ଼ିକ DDT ବଦଳରେ ବ୍ୟବହାର କରିବା ପ୍ରଥମ ପଦକ୍ଷେପ ଏବଂ DDT ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳତାର ହ୍ରାସ ଏବଂ ଶେଷରେ ବିଲୋପ, ଖାଦ୍ୟ ନିରାପତ୍ତା ନିଶ୍ଚିତ କରିବା, ମାନବ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଏବଂ ପରିବେଶର ସୁରକ୍ଷା, ସୂଚନା ସଂଗ୍ରହ ,ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ, ନିୟମାବଳୀ, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସରକାରୀ ଉତ୍ସ ଏବଂ ହିତାଧିକାରୀ ପରାମର୍ଶ ଏହାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ |

ଗାଇଡ୍ ତତ୍ତ୍ୱମେଣ୍ଟରେ ବିଆୟାଜିତ୍ୱା ସୂଚନା ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଆଇନରୁ ସଙ୍ଗ୍ରହ କରାଯାଇଛି, ନିୟମାବଳୀ, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସରକାରୀ ସୂତ୍ର ଏବଂ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଂଶୀଦାରମାନଙ୍କ ଠାରୁ ମିଳିଥିବା ମୂଲ୍ୟବାନ ସୂଚନା ମଧ୍ୟରେ ରହିଛି ସରକାରୀ ଅନୁଷ୍ଠାନ, ପର୍ଯ୍ୟବରଣ, ଜଙ୍ଗଲ ଓ ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ମନ୍ତ୍ରାଳୟ , ନ୍ୟାସନାଲ ସେଣ୍ଟର ଫର ଭେକ୍ଟର ବୋର୍ଡ ଡିଜିଜ କଣ୍ଟ୍ରୋଲ (NCVBDC), କୃଷି ଓ କୃଷକ କଲ୍ୟାଣ ମନ୍ତ୍ରାଳୟ ଅଧୀନରେ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ କୀଟନାଶକ ବୋର୍ଡ ଓ ପଞ୍ଜୀକରଣ କମିଟି (CIB ଓ RC), ଆୟୁଷ ମନ୍ତ୍ରାଳୟ, UNIDO, ଛତିଶଗଡ଼ର ଷ୍ଟେଟ ପଞ୍ଜୀବ, ଓଡ଼ିଶା, ଆଉ ପଶ୍ଚିମବଙ୍ଗ ଭେକ୍ଟର ବାହିତ ରୋଗ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଅଧିକାରୀ, ଏବଂ HIL (ଇଣ୍ଡିଆ) ଲି, ଅଜୟ ବାୟୋ-ଟେକ୍ (ଇଣ୍ଡିଆ) ଲିମିଟେଡ୍ ଏବଂ ବେଷ୍ଟରଗାର୍ ।

ସ୍ୱୀକୃତି

ଚକ୍ଷୁଷ୍ଟ ଲିଙ୍କ୍ ଭେକ୍ଟର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ବିକଳଗୁଡ଼ିକୁ DDT ବଦଳରେ ବ୍ୟବହାର କରିବା ପାଇଁ ଉତ୍ପାଦକ, ପଞ୍ଜୀକରଣ ଧାରକ, ଏବଂ ବ୍ୟବହାରକାରୀ ପାଇଁ ଏହି ମାର୍ଗଦର୍ଶିକା ଦଲିଲ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାର କାର୍ଯ୍ୟ ନ୍ୟସ୍ତ କରିବା ଯୋଗୁ ମିଳିତ ଜାତିସଂଘର ପରିବେଶ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ (UNEP) କୁ ଆନ୍ତରିକ ଧନ୍ୟବାଦ ଜଣାଉଛି । ଏହି ଡକ୍ୟୁମେଣ୍ଟ୍ ହେଉଛି ଗ୍ଲୋବାଲ୍ ପରିବେଶ ସୁବିଧା (GEF) ପ୍ରକଳ୍ପର ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପାଦାନ ଯାହାର ଶୀର୍ଷକ “DDT ର ବିକଳ୍ପ ଭାବରେ ଅଣ- POP ର ବିକାଶ ଏବଂ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ” ଅଟେ ।

ଆରମ୍ଭରୁ ଏହି ପ୍ରକଳ୍ପ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବାରେ ସହାୟତା ପାଇଁ ପରିବେଶ, ଜଙ୍ଗଲ ଏବଂ ଜଳବାୟୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ମନ୍ତ୍ରାଳୟ (MoEFCC), ଭେକ୍ଟର ବୋର୍ଡ଼ ରୋଗ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ପାଇଁ ଜାତୀୟ କେନ୍ଦ୍ର (NCVBDC) ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ସେବା, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଏବଂ ପରିବାର କଲ୍ୟାଣ ମନ୍ତ୍ରାଳୟ, ଭାରତ ସରକାରଙ୍କୁ ଆମେ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଉଛୁ । ରାଜ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଆମର ଭ୍ରମଣକୁ ସହଜ କରିବା ପାଇଁ ଏବଂ ବୈଷୟିକ ସହାୟତା ପାଇଁ ଡ। କଲ୍ମନା ବାରୁଆ, ଭେକ୍ଟର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଏକ୍ସପର୍ଟ, ଜାତୀୟ ଭେକ୍ଟର ବୋର୍ଡ଼ ରୋଗ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ (NVBDCP) କୁ ଆମର ବିଶେଷ ଧନ୍ୟବାଦ । ମାର୍ଗଦର୍ଶିକା ଦଲିଲ ଉପରେ ମନ୍ତବ୍ୟ ଏବଂ ନିବେଶ ପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ କାଟନାଶକ ବୋର୍ଡ଼ ଏବଂ ପଞ୍ଜୀକରଣ କମିଟି (CIB & RC), ବ୍ୟୁରୋ ଅଫ୍ ଇଣ୍ଡିଆନ୍ ଷ୍ଟାଣ୍ଡାର୍ଡ୍ ଏବଂ ଆୟୁଷ ମନ୍ତ୍ରାଳୟର ପ୍ରତିନିଧାନଙ୍କୁ ଆମେ କୃତଜ୍ଞତା ଜଣାଉଛୁ ।

କ୍ଷେତ୍ର ପରିଦର୍ଶନ ସମୟରେ ଦରକାରୀ ସହାୟତା ପ୍ରଦାନ ପାଇଁ ଛତିଶଗଡ଼ ସରକାର ଏବଂ ପଞ୍ଜୀକରଣ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ବିଭାଗକୁ ଆମେ ଆନ୍ତରିକ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଉଛୁ । ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଅଂଶୀଦାରଙ୍କ ସହ ପରାମର୍ଶ ସମୟରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ସାହାଯ୍ୟ ପାଇଁ ଆମେ ଛତିଶଗଡ଼ ଏବଂ ପଞ୍ଜୀକରଣ ରାଜ୍ୟ VBDPC ଅଧିକାରୀ ଏବଂ ବସ୍ତର, ଛତିଶଗଡ଼ ଏବଂ ମୟୂରଭଞ୍ଜ, ଓଡ଼ିଶାର ଜିଲ୍ଲା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଅଧିକାରୀ ମାନଙ୍କୁ ଆମେ ଧନ୍ୟବାଦ ଜଣାଉଛୁ ।

ଡକ୍ୟୁମେଣ୍ଟ୍‌ଗୁଡ଼ିକ ଚୁଡ଼ାନ୍ତ କରିବାରେ HIL (ଭାରତ) ଲିମିଟେଡ୍, ଅଜୟ ବାୟୋଟେକ୍ ଏବଂ ଭେଷ୍ଟରଗାର୍ଡ଼କ୍ ଠାରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ମୂଲ୍ୟବାନ ନିବେଶକୁ ଆମେ ସ୍ୱୀକାର କରୁଛୁ । ହିତାଧିକାରୀଙ୍କ ପରାମର୍ଶ ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କର ନିବେଶ ଏବଂ ପରାମର୍ଶ ପାଇଁ ଆମେ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ପ୍ରଦୃଷ୍ଟ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ବୋର୍ଡ଼, UNIDO, CSIR-NEERI, ନାଗପୁର ଏବଂ ରାଜ୍ୟ VBDPC ଅଧିକାରୀ, ରାଜ୍ୟ ପ୍ରଦୃଷ୍ଟ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ବୋର୍ଡ଼ ଅଧିକାରୀ, ରାଜ୍ୟ କୃଷି ବିଭାଗର ଅଧିକାରୀ, NGO ଏବଂ ଓଡ଼ିଶା ଏବଂ ପଶ୍ଚିମବଙ୍ଗର ଭେକ୍ଟର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ବିଶେଷଜ୍ଞ ମାନଙ୍କ ଠାରେ ଆମେ କୃତଜ୍ଞ । ଡକ୍ଟର ପ୍ରଦୀପ ଶ୍ରୀବାସୁବ (ପୂର୍ବତନ ଯୁଗ୍ମ ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ, NVBDCP) ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିବା ବୈଷୟିକ ଜ୍ଞାନ ଏବଂ ସମର୍ଥନ ଯାହା ଆମକୁ ମାର୍ଗଦର୍ଶିକା ଦଲିଲକୁ ରୂପ ଦେବା ଏବଂ ଚୁଡ଼ାନ୍ତ କରିବା ରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିଲା ତାହା ଆମେ ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ଚାହୁଁଛୁ ।

ଏହି ମାର୍ଗଦର୍ଶିକା ଦଲିଲର ଚୁଡ଼ାନ୍ତକରଣରେ ପ୍ରଶାସନିକ ଏବଂ ବୈଷୟିକ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିବା ଚକ୍ଷୁଷ୍ଟ ଲିଙ୍କ୍‌ର ସହକର୍ମୀଙ୍କ ସମର୍ଥନକୁ ମଧ୍ୟ ଆମେ ସ୍ୱୀକାର କରୁଛୁ ।

ସଂକ୍ଷିପ୍ତକରଣ

BIS	ବୁଧରୋ ଅଫ୍ ଇଣ୍ଡିଆନ୍ ଷ୍ଟାଣ୍ଡାର୍ଡସ୍
Bt	ବାସିଲସ୍ ଥୁରିଙ୍ଗ୍‌ଜେନସିସ୍
CIB&RC	କେନ୍ଦ୍ରୀୟ କୀଟନାଶକ ବୋର୍ଡ୍ ଏବଂ ପଞ୍ଜୀକରଣ କମିଟି
CMSS	କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ଚିକିତ୍ସା ସେବା ସମାଜ
DDT	ଡାଇକ୍ଲୋରୋ ଡାଇଫିନାଇଲ୍ ଟ୍ରାଇକ୍ଲୋରୋଇଥେନ୍
DPIIT	ଶିଳ୍ପ ଏବଂ ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ବାଣିଜ୍ୟର ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ବିଭାଗ
GMO	ଜେନେଟିକ୍ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ଜୀବ
ICMR	ଭାରତୀୟ ଆୟୁର୍ବିଜ୍ଞାନ ଅନୁସନ୍ଧାନ ପରିଷଦ
IEC	ସୂଚନା, ଶିକ୍ଷା ଏବଂ ଯୋଗାଯୋଗ
IS	ଇଣ୍ଡିଆନ୍ ଷ୍ଟାଣ୍ଡାର୍ଡ
MOH&FW	ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଏବଂ ପରିବାର କଲ୍ୟାଣ ମନ୍ତ୍ରାଳୟ
NCDC	ଜାତୀୟ ରୋଗ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କେନ୍ଦ୍ର
NCVBDC	ଜାତୀୟ ଭେକ୍ସର ବୋର୍ଡ୍ ରୋଗ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କେନ୍ଦ୍ର
NVBDCP	ଜାତୀୟ ଭେକ୍ସର ବୋର୍ଡ୍ ରୋଗ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ
PPQS	ଉଚ୍ଚିତ୍ ସୁରକ୍ଷା, କ୍ୱାରାଣ୍ଟିନ୍ ଏବଂ ଷ୍ଟୋରେଜ୍ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାଳୟ
WHO	ବିଶ୍ୱ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ସଂଗଠନ
WHOPES	WHO କୀଟନାଶକ ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ ଯୋଜନା

ଭାରତରେ Bt-ଆଧାରିତ ଉତ୍ପାଦନ ଉତ୍ପାଦକ, ପଞ୍ଜୀକରଣ ଧାରକ ଏବଂ ଉପଯୋଗକର୍ତ୍ତାଙ୍କ ପାଇଁ ମାର୍ଗଦର୍ଶକ ଡକ୍ୟୁମେଣ୍ଟ

Bt-ଲାର୍ଭିନାଶକ ସମେତ ସମସ୍ତ ଜୈବ କୀଟନାଶକ, **କୀଟନାଶକ ଅଧିନିୟମ, 1968** ଏବଂ **କୀଟନାଶକ ନିୟମ, 1971** ଦ୍ୱାରା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇଛି। ଉତ୍ପାଦନ ଏବଂ ପଞ୍ଜୀକରଣର ବିଭିନ୍ନ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ, Bt-ଲାର୍ଭିନାଶକ ର ଉତ୍ପାଦକ ଏବଂ ପଞ୍ଜୀକରଣ ଧାରକମାନଙ୍କୁ ନିୟମ ଏବଂ ନିୟମାବଳୀ ପାଳନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

କୀଟନାଶକ ଅଧିନିୟମ, 1968 ର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେଉଛି ଆମଦାନୀ, ଉତ୍ପାଦନ, ବିକ୍ରୟ, ପରିବହନ, ବଣ୍ଟନ ଏବଂ ପଶୁମାନଙ୍କ ଉପରେ ତଥା ମଣିଷ ପ୍ରତି ବିପଦକୁ ରୋକିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କୀଟନାଶକ ଔଷଧ ବ୍ୟବହାର । ଏହା ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ଅନ୍ୟ କିଛି ବିବରଣୀ ନିମ୍ନରେ ଦିଆଗଲା,

ଧାରା 9 ରେ LLIN ସମେତ ସମସ୍ତ କୀଟନାଶକ ପଞ୍ଜୀକରଣ ଉପରେ ଏବଂ ଅଣ-ପଞ୍ଜୀକରଣ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଆବେଦନ କରିବାକୁ ଉତ୍ପାଦକଙ୍କ ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିଛି।

ଧାରା 10 ରେ କୀଟନାଶକ କିମ୍ବା କୀଟନାଶକ ପଞ୍ଜୀକରଣ ବାଡ଼ିଲୁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିଛି ।

ଧାରା 13 ରେ କୀଟନାଶକ ଉତ୍ପାଦନ ଏବଂ ବିକ୍ରୟ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ଲାଇସେନ୍ସ ସମ୍ପର୍କରେ ବିବରଣୀ ରହିଛି ।

ଧାରା 14 ରେ ଧାରା 13 ଅନୁଯାୟୀ ଦିଆଯାଇଥିବା ଉତ୍ପାଦନର ଲାଇସେନ୍ସ ପ୍ରତ୍ୟାହାର, ନିଲମ୍ବନ ଏବଂ ସଂଶୋଧନ ଉପରେ ବ୍ୟବସ୍ଥା ରଖିଛି ।

ଧାରା 17 ରେ କେତେକ କୀଟନାଶକ ର ଉତ୍ପାଦନ ଏବଂ ଆମଦାନି ନିଷେଧ ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିଛି ।

ଉତ୍ପାଦକ ଏବଂ ପଞ୍ଜୀକରଣ ଧାରକମାନଙ୍କ ପାଇଁ **କୀଟନାଶକ ନିୟମ, 1971** ର ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେଉଛି,

ଅଧ୍ୟାୟ III କୀଟନାଶକ ପଞ୍ଜୀକରଣ ଉପରେ (ପଞ୍ଜୀକରଣର ପରିଚାଳନା ଏବଂ ପଞ୍ଜୀକରଣ କମିଟିର ନିଷ୍ପତ୍ତି ବିରୁଦ୍ଧରେ ଅପିଲ୍)

ଅଧ୍ୟାୟ IV କୀଟନାଶକ ଉତ୍ପାଦନ, କୀଟନାଶକ ବିକ୍ରୟ ପାଇଁ ଲାଇସେନ୍ସ ପ୍ରଦାନ ଉପରେ ବିବରଣୀ ପ୍ରଦାନ କରେ,

ଅଧ୍ୟାୟ V କୀଟନାଶକ ପ୍ୟାକେଜିଂ ଏବଂ ଲେବେଲିଂ ଉପରେ ବିବରଣୀ ପ୍ରଦାନ କରେ ।

ଅଧ୍ୟାୟ VII ରେଳ, ସଡ଼କ କିମ୍ବା ଜଳ ଦ୍ୱାରା ଗମନାଗମନ ମାଧ୍ୟମରେ କୀଟନାଶକ ପରିବହନ ଏବଂ ସଂରକ୍ଷଣ ଉପରେ ବିବରଣୀ ପ୍ରଦାନ କରେ ।

ଅଧ୍ୟାୟ IX ରେ ସାଧାରଣ ଫର୍ମ ଏବଂ ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍ ଆବେଦନ, କୀଟନାଶକ ଉତ୍ପାଦନ କିମ୍ବା ବିକ୍ରୟ ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିଛି।

1. ରସ୍ତାନିକାରୀଙ୍କ ସମେତ Bt-ଆଧାରିତ ଉତ୍ପାଦ ଉତ୍ପାଦକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀ

ସର୍ବଭାରତୀୟ ସ୍ତରରେ ମ୍ୟାଲେରିଆ ସମେତ ଭେକ୍ଟର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ବାସିଲସ୍ ପୁରିଫିକେଟସ୍ (Bt) ଆଧାରିତ ଜୈବ କୀଟନାଶକ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ବୋଲି ଜଣାପଡ଼ିଛି। ଭାରତରେ ମ୍ୟାଲେରିଆକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିବା ପାଇଁ ନ୍ୟାସନାଲ ଭେକ୍ଟର ବୋର୍ଡ ରୋଗ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ପ୍ରୋଗ୍ରାମ (NVBDCP) ଅଧୀନରେ Bt-ଲାର୍ଭାନାଶକ କୁ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ସୁପାରିଶ କରାଯାଇଛି। ଏହି ଜୈବିକ ଲାର୍ଭାନାଶକ ଗୁଡ଼ିକ ପରିବେଶ ଅନୁକୂଳ ଏବଂ ମ୍ୟାଲେରିଆ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ପାଇଁ DDT ର ବିକଳ୍ପ ଭାବରେ ବ୍ୟାପକ ଭାବରେ ସହରୀ ସେଟଅପ୍ ରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇପାରେ। ତଥାପି, Bt-ଲାର୍ଭାନାଶକ କୁ ଉତ୍ପାଦକ ତଥା ଆମଦାନୀକାରୀ ଏବଂ ରସ୍ତାନିକାରୀଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ଉଦ୍ୟମାନ ସୁଯୋଗ ଅଛି କାହିଁକି ନା, ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାରତର ଭେକ୍ଟର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପାଇଁ DDT ର ବିକଳ୍ପ ପାଇଁ ଖୋଜା ଚାଲିଛି। ତେଣୁ ଉତ୍ପାଦକ, ଆମଦାନୀକାରୀ ଏବଂ ରସ୍ତାନିକାରୀଙ୍କ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ନିୟମାବଳୀ ଜାଣିବା ଜରୁରୀ ଅଟେ ଯାହାକି ବ୍ୟବସାୟ ପାଇଁ ସହାୟକ ହେବ।

ଉତ୍ପାଦନକାରୀମାନେ ଯଦି ସ୍ୱଦେଶୀ ବିଟି-ଲାର୍ଭାନାଶକ ଉତ୍ପାଦନ ଯୁନିଟ୍ ସ୍ଥାପନ କରୁଛନ୍ତି ଭାରତରେ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ କିମ୍ବା ରସ୍ତାନି କିମ୍ବା ଉତ୍ତର ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର Bt-ଜୈବିକ ଲାର୍ଭାନାଶକକୁ CIB & RC, କୃଷି ଓ କୃଷକ କଲ୍ୟାଣ ମନ୍ତ୍ରାଳୟ(ଭାରତ ସରକାର) ଅଧିକାରୀଙ୍କ ସହିତ ଆଇନ, 1968 ଏବଂ କୀଟନାଶକ ନିୟମ, 1971 ଅନୁସାରେ ପଞ୍ଜୀକରଣ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ

Bt-ଲାର୍ଭାନାଶକ ର ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ CIB & RC ପଞ୍ଜୀକରଣ ବ୍ୟତୀତ ଉତ୍ପାଦକମାନେ ଉତ୍ପାଦନ ସୁବିଧା ପୂର୍ବରୁ ଏବଂ ପରେ ନିୟମାବଳୀ ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ କରନ୍ତି। ଉତ୍ପାଦକମାନେ Bt-ଜୈବିକ ଲାର୍ଭାନାଶକ ର ଏକକାଳୀନ ପଞ୍ଜୀକରଣ ଏବଂ ଏକ ନୂତନ ଉତ୍ପାଦନ ଯୁନିଟ୍ ସ୍ଥାପନ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ କ୍ଲିୟରାନ୍ସ ପାଇଁ ଆବେଦନ କରିପାରିବେ। ରସ୍ତାନିକାରୀମାନେ ରସ୍ତାନି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଆବଶ୍ୟକ ନିୟମାବଳୀ ମଧ୍ୟ ପାଳନ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ କରନ୍ତି। ବର୍ତ୍ତମାନ, ଆମଦାନୀ ହୋଇଥିବା Bt-ଜୈବିକ ଲାର୍ଭାନାଶକ ର କୁ CIB & RC ରେ ପଞ୍ଜୀକୃତ ହେବାକୁ ଅନୁମତି ନାହିଁ ଏବଂ ତେଣୁ ଏହାକୁ ଭାରତରେ ବିକ୍ରି କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ।

1.1 ଭାରତରେ Bt-ଜୈବିକ ଲାର୍ଭାନାଶକ ର ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ନିୟମାବଳୀ ଆବଶ୍ୟକତା

- ଉତ୍ପାଦକମାନେ ପଞ୍ଜୀକରଣର ଏକ ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍, ଆବଶ୍ୟକ କ୍ଲିୟରାନ୍ସ ପାଇବା ଆବଶ୍ୟକ ଏବଂ Bt-ଜୈବିକ ଲାର୍ଭାନାଶକ ର ଉତ୍ପାଦନ ଯୁନିଟ୍ (କିମ୍ବା ଉତ୍ପାଦନ ଯୁନିଟ୍) ସ୍ଥାପନ ପାଇଁ ଉତ୍ତର କେନ୍ଦ୍ର ତଥା ରାଜ୍ୟ ସରକାରୀ ସ୍ତରରେ ନିୟମାବଳୀ ଆବଶ୍ୟକତା ପାଳନ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ।
- ଉତ୍ପାଦକମାନେ ଜାଣିବା ଜରୁରୀ ଯେ ଭାରତରେ ଏକ ବ୍ୟବସାୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା ପାଇଁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ପଦକ୍ଷେପଗୁଡ଼ିକୁ ଅନୁସରଣ କରେ; ଯଥା, ଉତ୍ପାଦନ ଯୁନିଟ୍ କୁ ଏହାର ନାମ ସହିତ ପଞ୍ଜୀକରଣ କରିବା ଏବଂ ପ୍ରି-କମିଶନ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ନିୟମାବଳୀ ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ କରିବା। (ଏକ ଉତ୍ପାଦନ ଯୁନିଟ୍ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପାଇଁ ଅନୁମୋଦନ) ଏବଂ କମିଶନ ପରବର୍ତ୍ତୀ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ (ପୂର୍ବ ଉତ୍ପାଦନ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଅନୁମୋଦନ) ପ୍ରି-କମିଶନ ଏବଂ ପୋଷ୍ଟ-କମିଶନ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ଜଡ଼ିତ ନିୟମାବଳୀ ଆବଶ୍ୟକତା ଯୋଜନାବଦ୍ଧ ଭାବରେ ଦର୍ଶାଯାଇଛି।

ଚିତ୍ର-1. ଭାରତରେ ଏକ ନୂତନ ବ୍ୟବସାୟ / ଉତ୍ପାଦନ ସୂତ୍ର ଆରମ୍ଭ କରିବା ପାଇଁ ନିୟମାବଳୀ ପ୍ରକ୍ରିୟା

[The above schematic has been drawn by Toxics Link based on the resources available on Department for Promotion of Industry and Internal Trade (DPIIT) and National Investment Promotion and Facilitation Agency (Invest India) websites

- ❶ ଉତ୍ପାଦକମାନେ ଶିଳ୍ପ ଏବଂ ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ବାଣିଜ୍ୟ ବିଭାଗ (DPIIT) ୱେବସାଇଟରେ ଭାରତରେ ନୂତନ ପ୍ରକଳ୍ପ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ହେଉଥିବା ବିଭିନ୍ନ ଅନୁମୋଦନ ଏବଂ କ୍ଲିୟରାନ୍ସର ତାଲିକା ପାଇପାରିବେ | (https://dipp.gov.in/sites/default/files/approval_clearances_required_for_new_projects.pdf). ଏହି ତାଲିକା ସଂଲଗ୍ନ-1 ରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି | ଅଧିକତ୍ତ୍ୱ, ଭାରତରେ ଏକ ଉତ୍ପାଦନ ୟୁନିଟ୍ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ପାଇଁ ନିୟାମକ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଜଡ଼ିତ ପଦକ୍ଷେପଗୁଡ଼ିକର ବିବରଣୀ ନିମ୍ନ ୱେବସାଇଟରେ ଉପଲବ୍ଧ | (<https://www.investindia.gov.in/>) and (<https://dipp.gov.in/>)
- ❷ ଭାରତରେ Bt-ଜେନେଟିକ ଲାର୍ଭାନାଶକ ବିକ୍ରୟ ଏବଂ ବିତରଣ ପାଇଁ ଉତ୍ପାଦନ ହେବା ଗୁଡ଼ିକୁ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ କୀଟନାଶକ ବୋର୍ଡ ଏବଂ ଉଦ୍ଭିଦ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାଳୟର ପଞ୍ଜୀକରଣ କମିଟି (CIB & RC) , ସୁରକ୍ଷା, କ୍ୱାରାଣ୍ଟିନ ଏବଂ ପ୍ଲୋରେଜ୍ (PPQS), ସହିତ ପଞ୍ଜୀକରଣ କରିବା ଜରୁରୀ ଯାହାକି କୃଷି ଏବଂ କୃଷକ ମହତ୍ତ୍ୱଶାଳୀ କଲ୍ୟାଣ, ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ଅଧୀନରେ ଅବସ୍ଥିତ ଏବଂ **କୀଟନାଶକ ଅଧିନିୟମ, 1968** ଧାରା 9 ବିଭିନ୍ନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅନୁଯାୟୀ ପରିଚାଳିତ।
- ❸ ଥରେ Bt-ଜେନେଟିକ ଲାର୍ଭାନାଶକ CIB & RC ଦ୍ୱାରା ଅନୁମୋଦନ ଏବଂ ପଞ୍ଜୀକୃତ ହେବା ପରେ, ଉତ୍ପାଦକମାନେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କଠାରୁ କାଗଜପତ୍ର ଏବଂ ଫିସ ସହିତ ଅନୁମୋଦନ(ଯଥା, ଉତ୍ପାଦନ ଲାଇସେନ୍ସ ନେବା ଆବଶ୍ୟକ କରନ୍ତୁ ଯେଉଁଠାରେ ଉତ୍ପାଦନ ୟୁନିଟ୍ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହେବ | ମାଇକ୍ରୋବିୟାଲ୍ ପେଷ୍ଟିସାଇଡ୍ (ଆଣ୍ଟାଗନାଷ୍ଟିକ୍ ଫଙ୍ଗି, ଏଣ୍ଟୋମୋପାଥୋଜେନିକ୍ ଫଙ୍ଗି, ଆଣ୍ଟାଗନାଷ୍ଟିକ୍ ବ୍ୟାକ୍ଟେରିଆ, ଏଣ୍ଟୋମୋଟକ୍ସିକ୍ ବ୍ୟାକ୍ଟେରିଆ) ଉତ୍ପାଦନକାରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟି ହେବାକୁ ଥିବା ସର୍ବନିମ୍ନ ଭିତ୍ତିଭୂମି ସୁବିଧା ପାଇଁ ନିର୍ମାତାମାନେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମାକୁ ଅନୁସରଣ କରିପାରିବେ। (<http://ppqs.gov.in/sites/default/files/c2.12011.doc>). ଅବଶ୍ୟ, ମାନବ ଶକ୍ତି, ସ୍ଥାନ, ଏବଂ ଯନ୍ତ୍ରପାତି / ଯନ୍ତ୍ର ଆବଶ୍ୟକତା ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ମାଇକ୍ରୋବିୟାଲ୍ ପେଷ୍ଟିସାଇଡ୍ ଫର୍ମୁଲା ଏବଂ ଉତ୍ପାଦନ ପରିମାଣ ପାଇଁ ଭିନ୍ନ ହୋଇପାରେ | ଉତ୍ପାଦକମାନେ PPQS ୱେବସାଇଟ୍ ରେ ଥିବା ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀକୁ ମଧ୍ୟ ଅନୁସରଣ କରିପାରିବେ ଯଦି ସେମାନେ ସମାନ କୀଟନାଶକ ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ଏକ ଅତିରିକ୍ତ ୟୁନିଟ୍ ସ୍ଥାପନ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ କରନ୍ତୁ | (<http://ppqs.gov.in/sites/default/files/4.22012.doc>)
- ❹ କୀଟନାଶକ ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ଲାଇସେନ୍ସ ଆବେଦନ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଉତ୍ପାଦକମାନେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରାଜ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ନିୟାମକ ଆବଶ୍ୟକତା ଯାଞ୍ଚ କରିବା ଉଚିତ୍ । ନିୟାମକ ଆବଶ୍ୟକତା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସୂଚନା ପରିଦର୍ଶନ କରି କିମ୍ବା ନିଜ ନିଜ ୱେବସାଇଟ୍ ପରିଦର୍ଶନ ଦ୍ୱାରା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ରାଜ୍ୟର ଲାଇସେନ୍ସ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟରୁ ମିଳିପାରିବ | ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ଭାରତୀୟ ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ରାଜ୍ୟ ପାଇଁ ନିୟାମକ ଆବଶ୍ୟକତା ନିମ୍ନ ୱେବସାଇଟରେ ମିଳିପାରିବ | ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ଭାରତୀୟ ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ରାଜ୍ୟ ପାଇଁ ନିୟାମକ ଆବଶ୍ୟକତା ନିମ୍ନ ୱେବସାଇଟରେ ମିଳିପାରିବ (<https://maitri.mahaonline.gov.in/>)
- ❺ ଉତ୍ପାଦନ ଲାଇସେନ୍ସ ପ୍ରଦାନ ପରେ, ଜେନେଟିକ ଲାର୍ଭାନାଶକ ବିକ୍ରୟ କିମ୍ବା ବିତରଣ ପାଇଁ ବିକ୍ରୟ, ଷ୍ଟକ୍ କିମ୍ବା ପ୍ରଦର୍ଶନୀ ପାଇଁ ଏକ ଲାଇସେନ୍ସ ପାଇବା ଆବଶ୍ୟକ, ଏବଂ ଏଥିପାଇଁ ଉତ୍ପାଦନ ଲାଇସେନ୍ସ ଲାଇସେନ୍ସ ଆବେଦନ ଅଧିକାରୀଙ୍କ ନିକଟରେ ଦିଆଯିବ |
- ❻ Bt-ଲାର୍ଭାନାଶକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକରୁ ଅଧିକ ସ୍ଥାନରେ ବିକ୍ରୟ ପାଇଁ, ପୃଥକ ଆବେଦନ କରାଯିବ ଏବଂ ଏହିପରି ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ଥାନରେ, ଲାଇସେନ୍ସ ପୃଥକ ପୃଥକ ଭାବରେ ପ୍ରଦାନ କରାଯିବ |
- ❼ ଉତ୍ପାଦକମାନଙ୍କୁ ମନେ ରଖିବାକୁ ହେବ ଯେ ବାୟୋ ଲାର୍ଭାନାଶକ ରେ ଜେନେଟିକ୍ ରୂପାନ୍ତରିତ ଷ୍ଟେନ୍ ଅନୁମୋଦିତ ନୁହେଁ | Bt-ଲାର୍ଭାନାଶକ ଜେନେଟିକ୍ ରୂପାନ୍ତରିତ ଷ୍ଟେନ୍ ବ୍ୟବହାର ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପାଦକ ଅପରାଧିକ କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ପାଇଁ ଦାୟୀ | କୀଟନାଶକ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଜୀବଙ୍କ ଜେନେଟିକ୍ କ୍ରମକୁ ପଞ୍ଜୀକରଣ ପାଇଁ ଆବେଦନ କରିବା ସମୟରେ ଦାଖଲ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ |
- ❽ ସ୍ୱଦେଶୀ ଉତ୍ପାଦିତ ସମସ୍ତ Bt-ଲାର୍ଭାନାଶକ ରପ୍ତାନିକାରୀ ମଧ୍ୟ **କୀଟନାଶକ ଅଧିନିୟମ, 1968** ଅନୁଯାୟୀ CIB & RC ରୁ ପଞ୍ଜୀକରଣ ପ୍ରମାଣପତ୍ର ପାଇବା ଆବଶ୍ୟକ |

1.1.1 CIB & RC ସହିତ Bt-ଲାର୍ଭାନାଶକ ର ପଞ୍ଜୀକରଣ

Bt-ଲାର୍ଭାନାଶକ ଗୁଡ଼ିକ ରାସାୟନିକ କୀଟନାଶକ ଦ୍ୱାରା ଜଡ଼ିତ, ଯାହା ମାନବ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଏବଂ ପରିବେଶ ପାଇଁ କ୍ଷତିକାରକ ହୋଇପାରେ । ତେଣୁ, Bt-ଲାର୍ଭାନାଶକ CIB & RC ସହିତ ପଞ୍ଜୀକରଣ କରିବା ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ଅଟେ ଯାହାକି **କୀଟନାଶକ ଅଧିନିୟମ, 1968** ଅନୁଯାୟୀ ପରିଚାଳିତ। କେନ୍ଦ୍ରୀୟ କୀଟନାଶକ ବୋର୍ଡ ଏବଂ ପଞ୍ଜୀକରଣ କମିଟି (CIB & RC) ମନ୍ତ୍ରଣାଳୟ ଅଧୀନରେ, ଭଦ୍ର ସୁରକ୍ଷା, କ୍ୱାରାଣ୍ଟିନ୍ ଏବଂ ସ୍ତୋରେଜ୍ (PPQS) ଯାହାକି, କୃଷି ଏବଂ କୃଷକ କଲ୍ୟାଣ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାଳୟ ଅଧିନରେ ରହିଛି ତାହା ଅନୁଯାୟୀ, ପଞ୍ଜୀକରଣ ସହ ଜଡ଼ିତ ବୈଷୟିକ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ କେନ୍ଦ୍ର ଏବଂ ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶ ସମ୍ପର୍କିତ ପ୍ରସଙ୍ଗ ରେ ଭାରତ ସରକାର ଦାୟୀ । କୀଟନାଶକ ପଞ୍ଜୀକରଣ ପାଇଁ ସାଧାରଣ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀ, **କୀଟନାଶକ ଅଧିନିୟମ, 1968**, ଅନ୍ତର୍ଗତ PPQS ଖେତ୍ରସାଇଟ୍ ରେ ଦିଆଯାଇଛି (<http://ppqs.gov.in/divisions/central-insecticides>) ବୋର୍ଡ-ପଞ୍ଜୀକରଣ-କମିଟି / ପଞ୍ଜୀକରଣ-ପ୍ରଣାଳୀ) । CIB & RC ର ଯୋଗାଯୋଗ ଠିକଣା ସଂଲଗ୍ନ-II ରେ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି ।

- ଭାରତରେ ରପ୍ତାନି କିମ୍ବା ବିକ୍ରୟ ତଥା ବିତରଣ ପାଇଁ ଉତ୍ପାଦନ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ସମସ୍ତ Bt-ଜୈବିକ ଲାର୍ଭାନାଶକ ଉତ୍ପାଦକମାନେ CIB & RC ସହିତ **କୀଟନାଶକ ଅଧିନିୟମ, 1968** ର ଧାରା 9 ଅନୁଯାୟୀ ପଞ୍ଜୀକୃତ ହେବା ଜରୁରୀ ।
- ଉତ୍ପାଦକମାନେ **କୀଟନାଶକ ଅଧିନିୟମ, 1968** ର ଧାରା 9 ରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଥିବା ପରି ବିଟି ବାୟୋଲାର୍ଭାଇସିଡ୍ ସମେତ ସମସ୍ତ କୀଟନାଶକ ପଞ୍ଜୀକରଣ ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଯାଞ୍ଚ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ କରନ୍ତି ।
- ଯଦି ଭାରତରେ ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ Bt-ଲାର୍ଭାନାଶକ ପ୍ରବେଶ କରେ, ପୋକ ପଞ୍ଜୀକରଣ କମିଟି, ଯେକୌଣସି ବିଚାରାଧୀନ ଅନୁସନ୍ଧାନ କ୍ଷେତ୍ରରେ, ଦୁଇ ବର୍ଷ ପାଇଁ ଏକ ଅସ୍ଥାୟୀ ପଞ୍ଜୀକରଣ ପ୍ରଦାନ କରିପାରନ୍ତି । ଧାରା 9 (3 B) ଅନୁଯାୟୀ ଥରେ ଅସ୍ଥାୟୀ ପଞ୍ଜୀକରଣ ସମାପ୍ତ ହେଲେ ଉତ୍ପାଦକମାନଙ୍କୁ ସ୍ଥାୟୀ ଆବେଦନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । କୀଟନାଶକ ପଞ୍ଜୀକରଣ ପାଇଁ ଏକ ସାଧାରଣ ଆବେଦନ ଫର୍ମ PPQS ଖେତ୍ରସାଇଟ୍ ରେ ଉପଲବ୍ଧ ।
(http://ppqs.gov.in/sites/default/files/form-i_0.pdf).
- ଉତ୍ପାଦକମାନଙ୍କୁ ଧାରା 9 (3B) ଅନୁଯାୟୀ ଅସ୍ଥାୟୀ ପଞ୍ଜୀକରଣ ମଧ୍ୟ ଦିଆଯାଇପାରେ ଯଦି ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ଦାଖଲ ହୋଇଥିବା ତଥ୍ୟ ଧାରା 9 (3) ଅନୁଯାୟୀ ନିୟମିତ ପଞ୍ଜୀକରଣ ପାଇବାକୁ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ନୁହେଁ । ଆବଶ୍ୟକୀୟ ତଥ୍ୟର ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ଅସ୍ଥାୟୀ ପଞ୍ଜୀକରଣ ଦୁଇ ବର୍ଷ ପାଇଁ ଦିଆଯାଏ ଏବଂ ଏକ ବର୍ଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୃଦ୍ଧି କରାଯାଇପାରେ ।
- CIB & RC ସହିତ Bt-ଲାର୍ଭାନାଶକ ପଞ୍ଜୀକରଣ ପାଇଁ, ଉତ୍ପାଦକମାନଙ୍କୁ CIB & RC ଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀ ଅନୁଯାୟୀ ରାସାୟନ ବିଜ୍ଞାନ, ଜୈବ ପ୍ରଭାବ, ବିଷାକ୍ତତା ଏବଂ ପ୍ୟାକେଜିଂ ଏବଂ ଲେବଲ୍ ଉପରେ ତଥ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଧାରା 9 (3B) ଏବଂ 9 (3) ଅନୁଯାୟୀ ପଞ୍ଜୀକରଣ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀ, PPQS ଖେତ୍ରସାଇଟ୍ରେ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି । (<http://www.ppqs.gov.in/sites/default/files/2.1.52011.doc>) ଉପରୋକ୍ତ ପଞ୍ଜୀକରଣ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀଗୁଡ଼ିକ ଏଣ୍ଟୋମୋଟକ୍ସିକ୍ ବ୍ୟାକ୍ଟେରିଆ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ଏବଂ ସୂତ୍ର ପାଇଁ ନମୁନା ସଂଗ୍ରହ ଏବଂ ପରୀକ୍ଷାର ପଦ୍ଧତି ପାଇଁ ଭାରତୀୟ ମାନକ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ, Bt-ଆଧାରିତ ଉତ୍ପାଦଗୁଡ଼ିକ ଧାରା 9 (4) ଅନୁଯାୟୀ ପଞ୍ଜୀକୃତ ହେବାକୁ ଅନୁମତି ନାହିଁ । ଉତ୍ପାଦକମାନେ ସେମାନଙ୍କ କୀଟନାଶକ ପଞ୍ଜୀକରଣ ଉପରେ ଅଧିକ ମାର୍ଗଦର୍ଶନ ପାଇଁ **କୀଟନାଶକ ନିୟମ, 1971** ର ଅଧ୍ୟାୟ III ଅଧୀନରେ ଥିବା ନିୟମକୁ ଅନୁସରଣ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ କରନ୍ତି ।
- Bt-ଲାର୍ଭାନାଶକ ପଞ୍ଜୀକରଣ ପାଇଁ ଆବେଦନ CIB & RC ପୋର୍ଟାଲରେ ଦାଖଲ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । (<https://pesticides-registrationindia.nic.in/>) ଆବେଦନପତ୍ର ଦାଖଲ କରିବା ପରେ, ଏହା ପ୍ରୟୋଗ ଏବଂ ତଥ୍ୟ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣତା ପାଇଁ ପ୍ରାଥମିକ ଯାଞ୍ଚ କରିଥାଏ ।
- ଉତ୍ପାଦକମାନେ ସେମାନଙ୍କର ପଞ୍ଜୀକରଣ ଆବେଦନକୁ ଦୃଢ଼ କରିବା ପାଇଁ ଧାରା 9 (3) ଅଧୀନରେ ପଞ୍ଜୀକରଣ ପାଇଁ PPQS ଖେତ୍ରସାଇଟ୍ରେ ପ୍ରଦର୍ଶିତ ଟେକ୍ ଲିଷ୍ଟକୁ ଅନୁସରଣ କରିବା ଉଚିତ୍ ।
(<http://ppqs.gov.in/divisions/cib-rc/checklist>)

- ❶ ସାଧାରଣତଃ , ପଞ୍ଜୀକରଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା 12 ରୁ 18 ମାସ ସମୟ ନେଇଥାଏ (ତଥ୍ୟ ଅଭାବ, ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି , ଯଦି ଥାଏ) ଥରେ ଆବେଦନ CIB & RC ରେ ଦାଖଲ ହୋଇଗଲେ କୀଟନାଶକ ପଞ୍ଜୀକରଣ ପାଇଁ ସମୟ ସୀମା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବିବରଣୀଗୁଡ଼ିକ, ଧାରା 9 (3) ଅନୁଯାୟୀ **କୀଟନାଶକ ଅଧିନିୟମ, 1968 ସଂଲଗ୍ନ - III** ରେ ଆବଦ୍ଧ ।
- ❷ ଉତ୍ପାଦକମାନେ ପଞ୍ଜୀକରଣ ପ୍ରୟୋଗ ସହିତ ଏହା ନିଶ୍ଚିତ କରିବା ଉଚିତ ଯେ ଉତ୍ପାଦରେ କୈଣସି ଜେନେଟିକ୍ ରୂପାନ୍ତରିତ ଜୀବ (GMO) ନାହିଁ । ଯଦି ଏକ ନୂତନ ଷ୍ଟେନ୍ ପଞ୍ଜୀକୃତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ କିମ୍ବା ପୂର୍ବରୁ ପଞ୍ଜୀକୃତ ଷ୍ଟେନ୍ ଦାଖଲ କରାଯାଇ ନାହିଁ, ତେବେ ଦୁଇଟି ନମୁନା CIB & RC ସଚିବାଳୟରେ ଦାଖଲ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଗୋଟିଏ ଉତ୍ପାଦ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଯାୟୀ ସେଣ୍ଟ୍ରାଲ୍ କୀଟନାଶକ ଲାବୋରେଟୋରୀରୁ ପ୍ରି-ପଞ୍ଜୀକରଣ ଯାଞ୍ଚ ପାଇଁ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଏକ ନମୁନା ଜିନ୍ କୋଡ୍ ସିକ୍ୱେନ୍ସ / 16S R-DNA / ଜାତୀୟ କୃଷି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଣୁଜୀବ ପ୍ରିଣ୍ଟିଂର ପୂର୍ବ ପଞ୍ଜୀକରଣ ଯାଞ୍ଚ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହେବ ।
- ❸ ଥରେ ଉତ୍ପାଦକମାନଙ୍କୁ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରେସନ୍ ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍ ଦିଆଯିବା ପରେ, ଉତ୍ପାଦକ ପଞ୍ଜୀକରଣ ଧାରକ ହୋଇଯାଏ ପଞ୍ଜୀକରଣ ଧାରକ ଏବଂ ଏହା କୁ LLIN ଧାର୍ଯ୍ୟ ସର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ିକ ପାଳନ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । CIB & RC ଦ୍ୱାରା ପଞ୍ଜୀକରଣ ପ୍ରମାଣପତ୍ର ପଞ୍ଜୀକରଣ, ରଚନା, ସେଲିଫି, ଲେବଲ୍, ଡୋଜ, ବ୍ୟବହାର, ନିରାପତ୍ତା ସତର୍କତା, ଇତ୍ୟାଦି ସର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ିକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରେ ।

1.1.2 ଲେବଲ୍ ଏବଂ ପ୍ୟାକେଜିଂ

ଲେବଲ୍ ଏବଂ ପ୍ୟାକେଜିଂ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ, ଏବଂ ଉତ୍ପାଦକମାନେ CIB & RC ଦ୍ୱାରା ଅନୁମୋଦିତ ଏବଂ ଉତ୍ପାଦର ପଞ୍ଜୀକରଣ ପ୍ରମାଣପତ୍ର ସହିତ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିବା ଲେବଲ୍ ଦାବିଗୁଡ଼ିକ ଅନୁସରଣ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ କରନ୍ତି । ଲେବଲ୍ ଏବଂ ଲିଫ୍ଲେଟ୍ ଗୁଡ଼ିକ CIB & RC ର ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀ ଅନୁଯାୟୀ ବିଭିନ୍ନ ଭାଷାରେ ମୁଦ୍ରିତ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ଏବଂ ଏହାକୁ ବିକ୍ରୟ କିମ୍ବା ବଣ୍ଟନ ପୂର୍ବରୁ ଚୁଡ଼ାକ ଉତ୍ପାଦ ଧାରଣ କରିଥିବା ପ୍ୟାକେଜ୍ ସହିତ ସଂଲଗ୍ନ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ଉତ୍ପାଦକମାନେ ଯେଉଁମାନେ ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ବିତ୍ରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଏବଂ Bt- ଲାର୍ଭାନାଶକ ଗୁଡ଼ିକ ଅନ୍ୟ ଦେଶକୁ ରପ୍ତାନି କରିବାକୁ ଆଗ୍ରହୀ, ସେମାନଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ସଂଗଠନ (WHO) ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀ ଅନୁସରଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ିପାରେ ଏବଂ WHO ୱେବସାଇଟର ପ୍ରକାଶନ ପୃଷ୍ଠାରେ ଭଲ ଲେବଲ୍ ପାଇଁ WHO ସୁପାରିଶକୁ ଅନୁସରଣ କରିପାରିବେ । (<http://www.who.int/publications>)

 ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉତ୍ସ: <https://www.who.int/publications/i/item/9789241509688>

1.1.3 Bt-ଲାର୍ଭାନାଶକ ର ଗୁଣବତ୍ତା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀ

ଉତ୍ପାଦକମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଉତ୍ପାଦର ପଞ୍ଜୀକରଣ ପାଇଁ CIB & RC ରେ ଦାଖଲ କରାଯାଇଥିବା ପରି ଜୈବିକ ଲାର୍ଭାନାଶକ ଉତ୍ପାଦନ ସମୟରେ ସମାନ ଗୁଣବତ୍ତା ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ଉପାଦାନଗୁଡ଼ିକ ନିଶ୍ଚିତ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଉତ୍ପାଦକମାନେ CIB & RC ଦ୍ୱାରା ଜାରି ହୋଇଥିବା ପଞ୍ଜୀକରଣ ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍ ରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସର୍ତ୍ତ ଅନୁଯାୟୀ ସୁରକ୍ଷା, ଗୁଣବତ୍ତା ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀତା ଆବଶ୍ୟକତା ପାଳନ କରିବା ଜରୁରୀ ।

ଯେଉଁ ଉତ୍ପାଦକମାନେ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ବଜାରରେ ସେମାନଙ୍କର ବିଟି-ବାୟୋଲାରଭିସାଇଡ୍ ରପ୍ତାନି ଏବଂ ବିକ୍ରି କରିବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି ସେମାନେ ଗୁଣବତ୍ତା ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ପାଇଁ WHOର ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀକୁ ଉଲ୍ଲେଖ କରିପାରିବେ ।

କୀଟନାଶକ ବଣ୍ଟନ, ଗୁଣାତ୍ମକ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଏବଂ ବ୍ୟବହାର ଉପରେ ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ଆଚରଣ ସଂହିତା

<https://www.who.int/publications/i/item/who-htm-ntd-whopes-2011.4>

ଭେକ୍ଟର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଉତ୍ପାଦଗୁଡ଼ିକ ଯେଉଁମାନେ WHO ପ୍ରାକ୍ ଯୋଗ୍ୟତା ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ କରନ୍ତି, Bt-ଲାର୍ଭାନାଶକ ଗୁଡ଼ିକ ସହିତ, ଭେକ୍ଟର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଉତ୍ପାଦଗୁଡ଼ିକର WHO ତାଲିକାରେ ଯୋଡ଼ା ଯାଇଛି । ଏହି ଭେକ୍ଟର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଉତ୍ପାଦଗୁଡ଼ିକ WHO ପ୍ରାକ୍ ଯୋଗ୍ୟତା ଭାବରେ ଜଣାଶୁଣା ।

● ଉତ୍ପାଦକମାନେ WHO ୱେବସାଇଟ୍ (<https://extranet.who.int/pqweb/vector-control-products>) ରେ ଭେକ୍ଟର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଉତ୍ପାଦ ପ୍ରିକ୍ୱାଲିଫିକେସନ୍ ପୃଷ୍ଠାକୁ ରେଫର୍ କରିପାରିବେ ।

● WHO ପ୍ରାକ୍ ଯୋଗ୍ୟତା ଭେକ୍ଟର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଉତ୍ପାଦଗୁଡ଼ିକର ତାଲିକା ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ସାମ୍ପ୍ରତିକ ଛିଡି (<https://extranet.who.int/pqweb/vector-control-products/prequalified-product-list>) ରେ ଉପଲବ୍ଧ ।

1.2 Bt-ଜୈବିକ ଲାର୍ଭାନାଶକ ର ଯାନ୍ତ୍ରିକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟକରଣର ଅନୁପାଳନ

ଉତ୍ପାଦ ଏବଂ ପ୍ୟାକେଜିଂ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ମାତା ଅନୁମୋଦନ ପାଇଁ CIB & RC କୁ ଦାଖଲ କରାଯାଇଥିବା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟତା, ଇଣ୍ଡିଆନ୍ ଷ୍ଟାଣ୍ଡାର୍ଡ (IS) ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟକରଣ ଏବଂ ଏହାର ସଂଶୋଧନ ସହିତ ସମାନ ହେବା ଉଚିତ ଯେତେବେଳେ ସମାନ ଫର୍ମୁଲା ପ୍ରକାଶିତ ହେବ । ଉତ୍ପାଦକମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଉତ୍ପାଦ ପାଇଁ ଆଇଏସ୍ ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍ ପାଇବା ପାଇଁ ରୁପରେ ଅଫ୍ ଇଣ୍ଡିଆନ୍ ଷ୍ଟାଣ୍ଡାର୍ଡ (BIS) ନିକଟକୁ ଯିବା ଆବଶ୍ୟକ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟକରଣରେ ରଚନା, ସକ୍ରିୟ ଉପାଦାନ, ମାତ୍ରା, ଏବଂ ଶକ୍ତି ଇତ୍ୟାଦି ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । ଏହି ପାରାମିଟରଗୁଡ଼ିକ ପଞ୍ଜୀକରଣ ପ୍ରମାଣପତ୍ରରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାବରେ ଉତ୍ପାଦର ଗୁଣବତ୍ତା ନିଶ୍ଚିତ କରିବା ପାଇଁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ଉତ୍ପାଦକମାନେ BIS ୱେବସାଇଟ୍ (<https://bis.gov.in/>) ରୁ ସବିଶେଷ ତଥ୍ୟ ପାଇପାରିବେ । BIS ର ଠିକଣା ଏବଂ ଯୋଗାଯୋଗ ବିବରଣୀ ସଂଲଗ୍ନ- IV ରେ ଅଛି ।

1.3 ଟିକିସା, ପରିବହନ ଏବଂ ସଂରକ୍ଷଣ ପାଇଁ ଅନୁସରଣ କରାଯିବା ପ୍ରଣାଳୀ

ଉତ୍ପାଦକମାନେ କୀଟନାଶକ ର ସଂରକ୍ଷଣ ଏବଂ ପରିବହନ ପାଇଁ **କୀଟନାଶକ ନିୟମ, 1971¹** ର ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀ ଅନୁସରଣ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ କରନ୍ତି । ଯେତେବେଳେ Bt-ଲାର୍ଭାନାଶକ ଗୁଡ଼ିକ ରେଳବାଇ ଦ୍ୱାରା ପରିବହନ କରାଯାଏ, ରେଳ ମନ୍ତ୍ରଣାଳୟ ଦ୍ୱାରା ଜାରି କରାଯାଇଥିବା ରେଡ୍ ଶୁଲ୍ଡରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସର୍ତ୍ତ ଅନୁଯାୟୀ ପ୍ୟାକ୍ କରାଯିବ (<https://indianrailways.gov.in/railwayboard/uploads/Download%20File.pdf>)

ସମସ୍ତ କୀଟନାଶକ ପରିବହନ କିମ୍ବା ସଂରକ୍ଷଣ କରାଯିବା ଉଚିତ ଯେପରି ଏହା ଖାଦ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ କିମ୍ବା ପଶୁ ଫିଡ୍ ସହିତ ସିଧାସଳଖ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସିବ ନାହିଁ । କୀଟନାଶକ ଧାରଣ କରିଥିବା ପ୍ୟାକେଜକୁ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗଢ଼ିତ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ସ୍ଥାନଠାରୁ ଅଲଗା କୋଠରୀ କିମ୍ବା ପରିସରରେ ସଂରକ୍ଷଣ କରାଯିବା ଉଚିତ୍ । ସବିଶେଷ ତଥ୍ୟ ପାଇଁ, ଉତ୍ପାଦକମାନେ **କୀଟନାଶକ ନିୟମ, 1971** ର ଅଧ୍ୟାୟ VII କୁ ଅନୁସରଣ କରିପାରିବେ ।

¹ Insecticide Rules, 1971 (http://ppqs.gov.in/sites/default/files/insecticides_rules_1971.pdf)

2. Bt ଭିତ୍ତିକ ଉତ୍ପାଦଗୁଡ଼ିକର ପଞ୍ଜୀକରଣ ଧାରକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀ (Bt-Biolarvicides)

ଭାରତରେ ବିକ୍ରୟ / ବ୍ୟବହୃତ ହେବାକୁ ଥିବା ସମସ୍ତ Bt-ଲାର୍ଭିନାଶକ ରପ୍ତାନିକାରୀ ଭାବରେ CIB & RC ରେ କୀଟନାଶକ ଅଧିନିୟମ, 1968 ଏବଂ କୀଟନାଶକ ନିୟମ, 1971 ଅନୁଯାୟୀ ପଞ୍ଜୀକୃତ ହେବା ଜରୁରୀ ଅଟେ । Bt- ଭାରତରେ ବ୍ୟବହାର କିମ୍ବା ରପ୍ତାନି ପାଇଁ Bt-ଲାର୍ଭିନାଶକ ଉତ୍ପାଦନ କରୁଥିବା ଉତ୍ପାଦକମାନେ ପଞ୍ଜୀକରଣ ପ୍ରମାଣପତ୍ର ପାଇବା ପାଇଁ ପୃଥକ ଉତ୍ପାଦ ପାଇଁ ପୃଥକ ଆବେଦନ ଦ୍ୱାରା ଆବେଦନ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ କରନ୍ତି । ଉତ୍ପାଦକମାନେ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରେସନ୍ ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍ ପାଇବା ପରେ, ସେମାନେ Bt-ଲାର୍ଭିନାଶକ ପଞ୍ଜୀକରଣ ଧାରକ ଭାବରେ ବିବେଚିତ ହେବେ ଏବଂ ନିଜ ନିଜ ପଞ୍ଜୀକରଣ ପ୍ରମାଣପତ୍ରରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଥିବା ପରି ଭାରତ ତଥା ଭାରତରେ Bt-ଲାର୍ଭିନାଶକ ବିକ୍ରୟ ପାଇଁ ବ୍ୟବସାୟିକ ବିତିଂ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିପାରିବେ ।

ଭାରତରେ, ବର୍ତ୍ତମାନ Bt-ଲାର୍ଭିନାଶକ କେବଳ ଜନସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ମାଧ୍ୟମରେ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ଅନୁମତି ଦିଆଯାଇଛି ଏବଂ ଖୁଚୁରା ବଜାରରେ ବିକ୍ରୟ ପାଇଁ ଅନୁମତି ନାହିଁ । ତେଣୁ, CIB & RC ରୁ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରେସନ୍ ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍ ପାଇବା ପରେ Bt-ଭିତ୍ତିକ ଲାର୍ଭିନାଶକ ପଞ୍ଜୀକରଣ ଧାରକମାନେ ଜାତୀୟ ଭେକ୍ଟର ବୋର୍ଡ ରୋଗ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ପ୍ରୋଗ୍ରାମ (NVBDCP) ର ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀ ନିକଟକୁ ଯିବା ଆବଶ୍ୟକ କରନ୍ତି । ଜନସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର Bt-ଲାର୍ଭିନାଶକ ର ପଞ୍ଜୀକରଣ ଧାରକମାନେ ସେମାନଙ୍କ ଉତ୍ପାଦକୁ ଜାତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ଅନୁମୋଦନ କରିବାକୁ ସକ୍ଷମ ହେବା ପରେ, ସେମାନେ ବ୍ୟବସାୟିକ ବିତିଂ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିପାରିବେ ।

ଜନସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ହେଉଛି ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଏବଂ ପରିବାର କଲ୍ୟାଣ ମନ୍ତ୍ରାଳୟର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ପଦକ୍ଷେପ ଏବଂ ଏହାକୁ ସାଧାରଣ ଭାଷାରେ ଜାତୀୟ ଜନସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ କୁହାଯାଏ । ସେବା, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଏବଂ ପରିବାର କଲ୍ୟାଣ ମନ୍ତ୍ରାଳୟ ଜାତୀୟ କଲ୍ୟାଣ, ପରିବାର ତଥା କଲ୍ୟାଣକାରୀ ତଥା ଅଣ-ସଂକ୍ରମକ ରୋଗର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଜାତୀୟ ସ୍ତରରେ ବିଭିନ୍ନ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରମୁଖ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ । ଜାତୀୟ ଭେକ୍ଟର ବୋର୍ଡ ରୋଗ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ (NVBDCP), ଜାତୀୟ ସେଣ୍ଟର ଫର ଭେକ୍ଟର ବୋର୍ଡ ରୋଗ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ (NCVBDC) ହେଉଛି ଦେଶର ଅନ୍ୟତମ ବ୍ୟାପକ ତଥା ବହୁମୁଖୀ ଜନସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଏବଂ ମ୍ୟାଲେରିଆ ତଥା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭେକ୍ଟର ବାହକ ରୋଗ ଯେପରିକି ଫାଇଲାରୀଆସିସ୍, କାଲା-ଆଜର, ଡେଙ୍ଗୁ ଏବଂ ପଞ୍ଜୀକରଣ ଧାରକମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ Bt-ଭିତ୍ତିକ ଲାର୍ଭିନାଶକ ଯୋଗାଣ ପାଇଁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସରକାରୀ ସଂସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକର କ୍ରୟ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଅନୁସରଣ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ କରନ୍ତି ।

ଏନଭିବିଡିସିପିର ଶେଷ ଦାୟିତ୍ୱ ହେଉଛି ଦେଶରେ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ନୂତନ ବିତି-ବାୟୋଲାରଭିସାଇଡ୍ ପ୍ରଚଳନ କରିବାସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟର ଯତ୍ନ ନେବା ଏବଂ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟର ଯତ୍ନ ନେବା ଏବଂ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟର ଯତ୍ନ ନେବା ଏବଂ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟର ଯତ୍ନ ନେବା ଏବଂ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟର ଯତ୍ନ ନେବା ବି. ବିତି-ବାୟୋଲାରଭିସାଇଡ୍ ହେଉଛି ଜନସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ରାଜ୍ୟ/କେନ୍ଦ୍ର ଶାସିତ ଅଞ୍ଚଳ ଏବଂ ସହରାଞ୍ଚଳ ସ୍ଥାନୀୟ ସଂସ୍ଥା ଦ୍ୱାରା କିଣାଯାଇଥାଏ ପଞ୍ଜୀକରଣଧାରୀମାନେ ଏଥିପାଇଁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ସରକାରୀ ସଂସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକର କ୍ରୟ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଅନୁସରଣ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ସେମାନଙ୍କୁ ବିତି-ବାୟୋଲାରଭିସାଇଡ୍ ଯୋଗାଣ ପାଇଁ NCVBDC ର ଯୋଗାଯୋଗ ବିବରଣୀ ଏବଂ ଠିକଣା ସଂଲଗ୍ନ- V ରେ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି ।

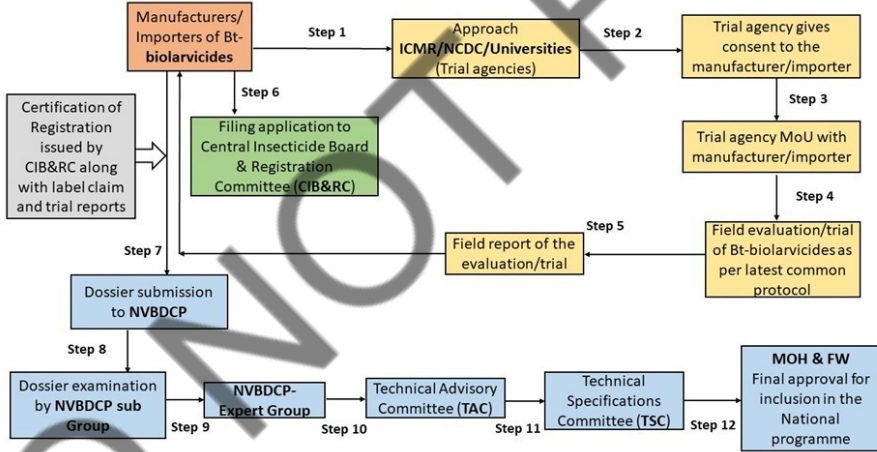

2.1 NVBDCP ଦ୍ଵାରା ଜନସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ପଞ୍ଜୀକୃତ Bt-ଲାର୍ଭିନାଶକ ର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ

NVBDCP CIB & RC ଉତ୍ପାଦର ପଞ୍ଜୀକରଣ ଆଧାରରେ ଜନସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଅଧୀନରେ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ନୂତନ Bt-ଲାର୍ଭିନାଶକ ଏବଂ ବିଲୋପକ ବିଚାର କରେ ।

NVBDCP ଅଧୀନରେ ଯେକଣସି ନୂତନ ପଞ୍ଜୀକୃତ Bt-ଲାର୍ଭିନାଶକ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିବାକୁ, ICMR, NVBDCP ଏବଂ NCDC² ଦ୍ଵାରା ବିକଶିତ ଭେକ୍ଟର ନିୟନ୍ତ୍ରଣରେ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ଜନସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟ କୀଟନାଶକ ପାଇଁ ସମାନ ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ ପାଇଁ ସଂଶୋଧିତ ସାଧାରଣ ପ୍ରୋଟୋକଲ୍ ଅନୁଯାୟୀ ଏହାର ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଏପରିକି Bt-ଲାର୍ଭିନାଶକ ସମେତ WHO ପ୍ରାକ୍ ଯୋଗ୍ୟ କୀଟନାଶକ NVBDCP ଦ୍ଵାରା ଜାତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ଅନୁମୋଦିତ ହୋଇଛି, କେବଳ ଭାରତୀୟ ଆକାରର କାର୍ଯ୍ୟକାରୀତା ଏବଂ ଉପଯୁକ୍ତତା ପାଇଁ ବଡ଼ ଆକାରର ଏବଂ ବହୁ-କେନ୍ଦ୍ରିକ କ୍ଷେତ୍ର ପରୀକ୍ଷଣ / ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ ପରେ ।

Bt-ଲାର୍ଭିନାଶକ ର ପଞ୍ଜୀକରଣ ଧାରକମାନେ CIB & RC ଦ୍ଵାରା ଜାରି ହୋଇଥିବା ପଞ୍ଜୀକରଣ ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍ ସହିତ ଅନୁମୋଦିତ ଲେବଲ୍ ଦାବି ଏବଂ ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟ, ଦ୍ଵିତୀୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ଏବଂ ତୃତୀୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ପରୀକ୍ଷା ରିପୋର୍ଟକୁ NVBDCP ରେ ଦାଖଲ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ କରନ୍ତି । ଜାତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ Bt-ଲାର୍ଭିନାଶକ ଅନୁମୋଦନ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଜଡ଼ିତ ପଦକ୍ଷେପଗୁଡ଼ିକ NVBDCP ୱେବସାଇଟରେ ସର୍ବଶେଷ ୱାଣ୍ଟାର୍ଡ ଅପରେଟିଂ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଦିଆଯାଇଛି । ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ନୂତନ Bt-ଲାର୍ଭିନାଶକ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିବାକୁ ଅନୁମୋଦନ ଦେବା ପାଇଁ ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟ ଏବଂ ପରିବାର କଲ୍ୟାଣ ମନ୍ତ୍ରଣାଳୟ (MOH & FW) ହେଉଛି ଶେଷ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ।

NVBDCP: National Vector Borne Disease Control Programme
 NCDC: National Centre for Disease Control
 ICMR: Indian Council for Medical Research
 MOH&FW: Ministry of Health and Family Welfare

ଚିତ୍ର-2. NVBDCP ଅଧୀନରେ ଜନସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ Bt-ଲାର୍ଭିନାଶକ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିବାର ପଦକ୍ଷେପ

(The above figure has been redrawn based on the original flow chart provided in the Standard Operating Procedure for introduction of public health pesticides including bioinsecticides in the National Vector Borne Disease Control Programme³)

2 Revised Common Protocol for Uniform Evaluation of Public Health Pesticides including Bio-larvicides for use in Vector Control (<https://nvbdcp.gov.in/WriteReadData/1892s/Revised-Common-Protocol-2014.pdf>)
 3 Standard Operating Procedure for Introduction of Public Health Pesticides Including Bioinsecticides in the National Vector Borne Disease Control Programme ([https://nvbdcp.gov.in/Doc/Final%20Interim%20Standard%20Operating%20Procedure%20\(SOP\)%20%20for%20introduction%20of%20public%20health%20pesticides%20including%20bioinsecticides%20in%20the%20NVBDCP.pdf](https://nvbdcp.gov.in/Doc/Final%20Interim%20Standard%20Operating%20Procedure%20(SOP)%20%20for%20introduction%20of%20public%20health%20pesticides%20including%20bioinsecticides%20in%20the%20NVBDCP.pdf))

2.2 ଜନସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ମାଧ୍ୟମରେ ପଞ୍ଜୀକରଣ ଧାରକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା Bt-ଲାର୍ଭାନାଶକ ର ବ୍ୟବସାୟିକୀକରଣ

ପଞ୍ଜୀକରଣ ଧାରକମାନେ Bt-ଲାର୍ଭାନାଶକ କ୍ରୟ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ବିଡିଂ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଆବଶ୍ୟକ କରନ୍ତି ଯଦି ସେମାନଙ୍କ ଉତ୍ପାଦକୁ ଜନସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଅଧୀନରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଥାଏ । ସରକାରୀ କ୍ରୟ ଏଜେଣ୍ଟ୍ସ ଦ୍ୱାରା ଜାରି ହୋଇଥିବା ଟେଣ୍ଡର କିମ୍ବା ବିଡିଂ ଡକ୍ୟୁମେଣ୍ଟକୁ ସେମାନେ ଯତ୍ନ ସହ ଯିବା ଉଚିତ୍ । ପଞ୍ଜୀକରଣ ଧାରକମାନେ ଟେଣ୍ଡର ଆବଶ୍ୟକତା ଏବଂ ସର୍ତ୍ତ ପୂରଣ କରିବା ପରେ ବିଡିଂ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିପାରିବେ । ଯଦି ପଞ୍ଜୀକରଣ ଧାରକଙ୍କୁ ବିଡିଂ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଏ, ସଂସ୍ଥା ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିବା ଉଚିତ୍ ଯେ ସେମାନେ ଆବଶ୍ୟକ ପରିମାଣକୁ ଠିକ୍ ସମୟରେ ଯୋଗାଉଛନ୍ତି ।

ସଫଳ ବିତରଣରେ ଏହି ଚୁକ୍ତିନାମା ସ୍ୱାକ୍ଷର କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ଏବଂ **ଭାରତୀୟ ଚୁକ୍ତିନାମା ଅଧିନିୟମ 1872⁴**, ପାଳନ କରିବେ । ଷ୍ଟାଣ୍ଡାର୍ଡ ବିଡିଂ ଡକ୍ୟୁମେଣ୍ଟରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆବଶ୍ୟକ ଫର୍ମ ବ୍ୟତୀତ ଜେନେରାଲ୍ କଣ୍ଡିସନ୍ ଅଫ୍ କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟ (GCC) ଏବଂ ସ୍ପେଶାଲ୍ କଣ୍ଡିସନ୍ ଅଫ୍ କଣ୍ଟ୍ରାକ୍ଟ (SCC) ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ । ବିଡିଂ ଡକ୍ୟୁମେଣ୍ଟରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ବୈଷୟିକ ପାରାମିଟର / ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କଡାକଡି ଭାବରେ ପାଳନ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

DO NOT PRINT

4 **Indian Contract Act, 1872** (<https://www.indiacode.nic.in/bitstream/123456789/2187/2/A187209.pdf>)

3. Bt-ଆଧାରିତ ଉତ୍ପାଦଗୁଡ଼ିକ(Bt-bioinsecticides)ର ବ୍ୟବହାରକାରୀଙ୍କ ପାଇଁ ମାର୍ଗଦର୍ଶନ

ଭାରତରେ, ଭେକ୍ଟର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ପାଇଁ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀତା ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀ, Bt-ଜୈବିକ ଲାର୍ଭାନାଶକ ବଣ୍ଟନ ଏବଂ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀ ସହିତ ଭାରତ ସରକାର ପ୍ରଦାନ କରିଛନ୍ତି। ଅବଶ୍ୟ, ଭାରତରେ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଏକ ରାଜ୍ୟ ବିଷୟ ହୋଇଥିବାରୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପରେ Bt-ଜୈବିକ ଲାର୍ଭାନାଶକ ବଣ୍ଟନ ଏବଂ ବ୍ୟବହାର ସହିତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପର କାର୍ଯ୍ୟକାରୀତା ବିଭିନ୍ନ ରାଜ୍ୟ ତଥା କେନ୍ଦ୍ରଶାସିତ ଅଞ୍ଚଳର ଦାୟିତ୍ୱ ଅଟେ। ଭେକ୍ଟର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରକ୍ରିୟା, ଭେକ୍ଟର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ପ୍ରୋଗ୍ରାମରେ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ଅନୁମୋଦିତ ଉତ୍ପାଦଗୁଡ଼ିକର ଏକ ତାଲିକା, ସେମାନଙ୍କର ବୈଷୟିକ ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତା ଏବଂ ଉତ୍ପାଦଗୁଡ଼ିକର ବୈଷୟିକ ଆବଶ୍ୟକତା ଗଣନା ପାଇଁ ନିୟମାବଳୀ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରେ ।

ଖୁଚୁରା ବଜାରରେ Bt-ଲାର୍ଭାନାଶକ ବିକ୍ରୟ ପାଇଁ ଅନୁମତି ଦିଆଯାଉଥିବାରୁ ବିଭିନ୍ନ ହାଉସିଂ ସୋସାଇଟି, NGO ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବେସରକାରୀ ଦଳ ମଧ୍ୟ Bt-ଲାର୍ଭାନାଶକ ବ୍ୟବହାର କରୁଛନ୍ତି । ଉପଭୋକ୍ତାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ସଚେତନ ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ।

- ❶ ରାଜ୍ୟ ଏବଂ ୟୁନିଅନ୍ ଟେରିଟୋରୀଗୁଡ଼ିକ ବଣ୍ଟନ ପାଇଁ ଉତ୍ପାଦ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ଏବଂ ବର୍ତ୍ତମାନର ନୀତି ଅନୁଯାୟୀ, ବିକେନ୍ଦ୍ରୀକରଣ ଆଇଡିଏ ଭାବରେ ଆବଶ୍ୟକ Bt-ଲାର୍ଭାନାଶକ କ୍ରୟ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ରାଜ୍ୟ ଏବଂ ୟୁନିଅନ୍ ଟେରିଟୋରୀଗୁଡ଼ିକ NVBDCP ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀ ଏବଂ ସମୟାନୁସାରେ ଦିଆଯାଇଥିବା ପରାମର୍ଶ ଅନୁଯାୟୀ ନିଜସ୍ୱ ମ୍ୟାଲେରିଆ ବିଲୋପ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ସମାନ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ କରନ୍ତି । Bt-ଲାର୍ଭାନାଶକ ବଣ୍ଟନ ଏବଂ ବ୍ୟବହାରର ସୁଗମ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ରାଜ୍ୟ / ୟୁନିଅନ୍ ଟେରିଟୋରୀଗୁଡ଼ିକ ଜିଲ୍ଲା (ଗ୍ରାହକ) ମାନଙ୍କୁ ପରାମର୍ଶଦାତା ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀ ପ୍ରଦାନ କରିବା ଉଚିତ୍ ।
- ❷ ସହରାଞ୍ଚଳରେ ଆଣ୍ଟି-ଲାର୍ଭାଲ୍ ପଦକ୍ଷେପ ଭାବରେ NVBDCP ସମସ୍ତ ଲାର୍ଭାନାଶକ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ସୁପାରିଶ କରେ । NVBDCP ଲାର୍ଭାନାଶକ ବ୍ୟବହାର, ମାତ୍ରା ଏବଂ ଆବୃତ୍ତି ଉପରେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀ ଜାରି କରିଛି, ଯାହା ସହରୀ ଭେକ୍ଟର-ବୋର୍ଡ଼ ରୋଗ ଯୋଜନା ପାଇଁ ଅପରେସନ୍ ଗାଇଡଲାଇନରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇପାରେ ।
- ❸ ସହରାଞ୍ଚଳରେ ଆଣ୍ଟି-ଲାର୍ଭାଲ୍ ପଦକ୍ଷେପ ଭାବରେ NVBDCP ସମସ୍ତ ଲାର୍ଭାନାଶକ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ସୁପାରିଶ କରେ । NVBDCP ଲାର୍ଭାନାଶକ ବ୍ୟବହାର, ମାତ୍ରା ଏବଂ ଆବୃତ୍ତି ଉପରେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀ ଜାରି କରିଛି, ଯାହା ସହରୀ ଭେକ୍ଟର-ବୋର୍ଡ଼ ରୋଗ ଯୋଜନା ପାଇଁ ଅପରେସନ୍ ଗାଇଡଲାଇନରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇପାରେ ।
- ❹ ସଂପୃକ୍ତ ରାଜ୍ୟ ଏଜେନ୍ସିଗୁଡ଼ିକ ସ୍ତ୍ରୋତ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରନ୍ତୁ ଏବଂ ଆବଶ୍ୟକ ସୁରକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ସହିତ ସ୍ତ୍ରୋତ ଗୁଣବତ୍ତା ଯାଞ୍ଚ କରିବା ଉଚିତ୍ । ଏଥିସହ, ରାଜ୍ୟ ଏଜେନ୍ସିଗୁଡ଼ିକ ସ୍ତ୍ରୋତ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ପାଇଁ PPE ପରି ସୁରକ୍ଷା ଉପକରଣର ଉପଲବ୍ଧତା ନିଶ୍ଚିତ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।
- ❺ ସ୍ତ୍ରୋତ କର୍ମଚାରୀମାନେ ଲାର୍ଭାଲ୍ ଉତ୍ସ ପରିଚାଳନାରେ ଜଡ଼ିତ ପ୍ରମୁଖ ବ୍ୟକ୍ତି । ସ୍ତ୍ରୋତ କରୁଥିବା କର୍ମଚାରୀମାନେ ପ୍ରଜନନ ସ୍ଥାନରେ ସ୍ତ୍ରୋତ କରିବା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ସ୍ତ୍ରୋତ ବାୟୋଲାର୍ଭାଇସିଡ୍ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ଲାର୍ଭାନାଶକ ଏକ ପ୍ରସ୍ତୁତ-ବ୍ୟବହାର ସମାଧାନ NVBDCP ଦ୍ୱାରା ସୁପାରିଶ ଅନୁଯାୟୀ ସ୍ତ୍ରୋତକୁ ମିଶ୍ରିତ କରି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ ଏବଂ ସ୍ତ୍ରୋତ କରି ପରାମର୍ଶିତ ସ୍ଥାନକୁ ଆକ୍ରାନ୍ତ କରାଯାଏ ଯାହା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଜନନ ସ୍ଥାନଗୁଡ଼ିକରେ ସୁପାରିଶ କରାଯାଇଥିବା ମାତ୍ରା ମିଳିବ ।
- ❻ ଅପରେଟିଂ ମାନ୍ୟତାରେ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇଥିବା ନିୟମ ଅନୁଯାୟୀ ଏହା ସଠିକ୍ ଭାବରେ କରାଯାଉଛି କି ନାହିଁ ଯାଞ୍ଚ କରିବା ପାଇଁ ସ୍ତ୍ରୋତ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ସ୍ଥାନୀୟ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଆବଶ୍ୟକ କରେ । ଏହି ଅଧିକାରୀମାନେ ପ୍ରସ୍ତୁତ-ସ୍ତ୍ରୋତ ପ୍ରସ୍ତୁତି, ଡୋଜ୍, ପ୍ରୟୋଗର ବାରମ୍ବାରତା, ଆବଶ୍ୟକ ଉପକରଣ ଏବଂ ପ୍ରଜନନ ସ୍ଥାନ ଯେଉଁଠାରେ ସଠିକ୍ ଭାବରେ ସୂଚନା ପାଇଁ ସେହି ଉତ୍ପାଦର ପଞ୍ଜୀକରଣ ପ୍ରମାଣପତ୍ରକୁ ମଧ୍ୟ ରେଫର୍ କରିପାରିବେ । ସ୍ଥାନୀୟ ଅଧିକାରୀମାନେ ମଧ୍ୟ ସୁନିଶ୍ଚିତ କରିବା ଉଚିତ୍ ଯେ ଜୈବିକ ଲାର୍ଭାନାଶକ ସେମାନଙ୍କର ଅବଧି ଶେଷ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ । ପାନୀୟ ଜଳ ସଂଗ୍ରହରେ ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ଏହି ଜୈବିକ ଲାର୍ଭାନାଶକ ସୁପାରିଶ କରାଯାଏ ନାହିଁ ।
- ❼ ସଠିକ୍ ଢଙ୍ଗରେ ଜୈବିକ ଲାର୍ଭାନାଶକ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ସ୍ତ୍ରୋତ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କୁ ବାରମ୍ବାର ତାଲିମ ଦିଆଯିବା ଉଚିତ୍ । ସ୍ଥାନୀୟ ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀମାନେ ନିଶ୍ଚିତ କରିବା ଉଚିତ୍ ଯେ ଉତ୍ପାଦ ସହିତ ଉତ୍ପାଦକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିବା ଲେବଲ୍ ଏବଂ ଲିଫ୍ଲେଟ୍ ରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇଥିବା ସତର୍କତା ସହିତ Bt-ଜୈବିକ ଲାର୍ଭାନାଶକ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ।

- ❶ ଲାର୍ଭାଲ୍ ସ୍ତର ମାସିକ ରିପୋର୍ଟ ଏବଂ ଜୈବିକ ଲାର୍ଭାନାଶକ ର ଷ୍ଟକ୍ ସ୍ଥିତିକୁ ସଠିକ୍ ପ୍ରୋଫର୍ମରେ ରେକର୍ଡ୍ କରାଯିବା ଉଚିତ୍ ଯାହା ସହରୀ ଭେକ୍ଟର-ବୋର୍ନ ରୋଗ ସ୍କିମ୍ ପାଇଁ ଅପରେସନ୍ ଗାଇଡଲାଇନରେ ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇପାରେ।
- ❷ ସମୟ ସମୟରେ ସଂଶୋଧିତ ସଲିଡ୍ ବର୍ଜ୍ୟବସ୍ତୁ ପରିଚାଳନା ନିୟମ, 2016 ଏବଂ ପ୍ଲାଷ୍ଟିକ୍ ବର୍ଜ୍ୟବସ୍ତୁ ପରିଚାଳନା ନିୟମାବଳୀ, 2016 ଏବଂ ପ୍ଲାଷ୍ଟିକ୍ ବର୍ଜ୍ୟବସ୍ତୁ ପରିଚାଳନା ନିୟମାବଳୀ ଅନୁଯାୟୀ ମିଆଦ ପୂର୍ଣ୍ଣ Bt-ଲାର୍ଭାନାଶକ ଏବଂ ପ୍ଲାଷ୍ଟିକ୍ ପ୍ୟାକେଜିଂ ସାମଗ୍ରୀର ନିରାପଦ ନିଷ୍କାସନ ପାଇଁ ରାଜ୍ୟ ସଚେତନ ହେବା ଏବଂ ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ଉଚିତ୍ । ରାଜ୍ୟ ସ୍ତରୀୟ ଅଧିକାରୀମାନେ ରାଜ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଯୋଗାଯୋଗ କରାଯାଇଥିବା ଗାଇଡଲାଇନ ଅନୁଯାୟୀ ମିଆଦ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୈବିକ ଲାର୍ଭାନାଶକ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କ ପ୍ୟାକେଜିଂ ସାମଗ୍ରୀଗୁଡ଼ିକୁ ନିଷ୍କାସନ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ପଦକ୍ଷେପ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଉଚିତ୍ ।
- ❸ ଉପଭୋକ୍ତା NVBDCP ଦ୍ୱାରା Bt-larvicide ର ବ୍ୟବହାର ଏବଂ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ସୁରକ୍ଷା ସତର୍କତା ଉପରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାବଳୀ ଅନୁସରଣ କରିବା ଉଚିତ୍ ।
- ❹ ଉପଭୋକ୍ତାମାନଙ୍କୁ ଜୈବିକ ଲାର୍ଭାନାଶକ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଭାବରେ ବ୍ୟବହାର କରିବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାକୁ ସରକାର ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଆଚରଣ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଯୋଗାଯୋଗ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପ ଏବଂ ବିଭାଗୀୟ ସମ୍ମିଳନୀ ସଭାକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରିପାରନ୍ତି ।

DO NOT PRINT

ସଂଲଗ୍ନ

ସଂଲଗ୍ନ-1 : ଭାରତରେ ନୂତନ ପ୍ରକଳ୍ପ ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ଅନୁମୋଦନ / କ୍ଲିୟରାନ୍ସର ତାଲିକା |

ଏହି ତାଲିକା ନିମ୍ନ ଲିଙ୍କରେ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଛି:

https://dipp.gov.in/sites/default/files/approval_clearances_required_for_new_projects.pdf

(Last Accessed: 10 May 2022)

ଅନୁମୋଦନ / କ୍ଲିୟରାନ୍ସ ଆବଶ୍ୟକ	ବିଭାଗ ନିକଟକୁ ଆସି ପରାମର୍ଶ ଦିଆଯିବ
	ବ୍ୟବସାୟ ପଞ୍ଜିକରଣ
କମ୍ପାନୀର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତିକରଣ	କମ୍ପାନୀଗୁଡ଼ିକର ପଞ୍ଜିକରଣ
	କମ୍ପାନୀଗୁଡ଼ିକର ପଞ୍ଜିକରଣ
ପଞ୍ଜିକରଣ / IEM / ଶିଳ୍ପ ଲାଇସେନ୍ସ	କ୍ଷୁଦ୍ର ଏବଂ ଶିଳ୍ପ ପାଇଁ ଜିଲ୍ଲା ଶିଳ୍ପ କେନ୍ଦ୍ର (SSI) / ବୃହତ୍ ଏବଂ ମଧ୍ୟମ ଶିଳ୍ପ ପାଇଁ ଶିଳ୍ପ ସହାୟତା ସଚିବାଳୟ (SIA)
ଅର୍ଥ	I. ଚର୍ଚ୍ଚା ରଖି ପାଇଁ ରାଜ୍ୟ ଆର୍ଥିକ ନିଗମ / ରାଜ୍ୟ ଶିଳ୍ପ ବିକାଶ ନିଗମ II. 15 ମିଲିୟନ ରୁ ଅଧିକ ରୁଣ ପାଇଁ, ସମଗ୍ର ଭାରତ ର ଶିଳ୍ପ ବିକାଶ ବ୍ୟାଙ୍କ ଭାରତ (IDBI), ଇଣ୍ଡଷ୍ଟ୍ରିଆଲ କ୍ରେଡିଟ୍ ଏବଂ ନିବେଶକର୍ପୋରେସନ୍ ଅଫ୍ ଇଣ୍ଡିଆ (ଆଇସିଆଇସିଆଇ), ଇଣ୍ଡଷ୍ଟ୍ରିଆଲ ଫାଇନାନ୍ସ କର୍ପୋରେସନ୍ ଅଫ୍ ଇଣ୍ଡିଆ (IFCI) ଇତ୍ୟାଦି ଆର୍ଥିକ ପ୍ରତିଷ୍ଠାନଗୁଡ଼ିକ
	ପ୍ରି-କମିଶନ ପର୍ଯ୍ୟାୟ
ଜମି ଅଧିଗ୍ରହଣ	ରାଜ୍ୟ ଶିଳ୍ପ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାଳୟ (DI) / ରାଜ୍ୟ ଶିଳ୍ପ ବିକାଶ ନିଗମ (SIDC) / ଭିଭିଭିମି ନିଗମ / କ୍ଷୁଦ୍ର ମାପ ଶିଳ୍ପ ବିକାଶ ନିଗମ (SSIDC)
ଜମି ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ଅନୁମତି (ଯଦି ଶିଳ୍ପ ଏକ ଶିଳ୍ପ କ୍ଷେତ୍ର ବାହାରେ ଅବସ୍ଥିତ)	ରାଜ୍ୟ DI / ସ୍ଥାନୀୟ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ / ଜିଲ୍ଲା କଲେକ୍ଟର
ଲିଫ୍ଟ ଏବଂ ଏସ୍କାଲେଟର ପାଇଁ ଅନୁମୋଦନ	ରାଜ୍ୟ ସ୍ଥାନୀୟ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ
ନିର୍ମାଣ ଯୋଜନା ଅନୁମୋଦନ	ରାଜ୍ୟ ଶିଳ୍ପ ବିକାଶ ପ୍ରାଧିକରଣ / ସ୍ଥାନୀୟ ସଂସ୍ଥା
ପରିବେଶ, ଜଙ୍ଗଲ ଏବଂ ବନ୍ୟଜନ୍ତୁ କ୍ଲିୟରାନ୍ସ	ପ୍ରକଳ୍ପ ବର୍ଗ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ରାଜ୍ୟ ପରିବେଶ ପ୍ରଭାବ ଆକଳନ ପ୍ରାଧିକରଣ (SEIAA) କିମ୍ବା MoEF & CC, GoI
ଜଳ ଏବଂ ବାୟୁ ଅଧିନିୟମ ଅନୁଯାୟୀ ପ୍ରତିଷ୍ଠା (NOC) ପାଇଁ ସମ୍ମତି(NOC)	ରାଜ୍ୟ ପ୍ରଦୂଷଣ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ବୋର୍ଡ
କାରଖାନା ଲେଆଉଟ୍ ଯୋଜନା ଅନୁମୋଦନ	ରାଜ୍ୟ ଶ୍ରମ ବିଭାଗ କିମ୍ବା ଦକ୍ଷ ରାଜ୍ୟ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ
ଅସ୍ଥାୟୀ ଅଗ୍ନି ଅନୁମୋଦନ	ରାଜ୍ୟ ଅଗ୍ନିଶମ ଏବଂ ସୁରକ୍ଷା ବିଭାଗ
ବ୍ୟଲର ପଞ୍ଜିକରଣ	ରାଜ୍ୟ ବ୍ୟଲର ବିଭାଗ
ବିଲଡିଂ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ନିର୍ମାଣ ଶ୍ରମିକ ଅଧିନିୟମ (BOCW) ଅଧୀନରେ ପଞ୍ଜିକରଣ	ରାଜ୍ୟ ଶ୍ରମ ବିଭାଗ କିମ୍ବା ଦକ୍ଷ ରାଜ୍ୟ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ
ଛୁଚ୍ଚିନାମା ଶ୍ରମ ଅଧିନିୟମ, 1970 ଅନୁଯାୟୀ ପଞ୍ଜିକରଣ	ରାଜ୍ୟ ଶ୍ରମ ବିଭାଗ କିମ୍ବା ଦକ୍ଷ ରାଜ୍ୟ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ
	କମିଶନ ପରବର୍ତ୍ତୀ ପର୍ଯ୍ୟାୟ
ବିପଜ୍ଜନକ ବର୍ଜ୍ୟବସ୍ତୁ ପାଇଁ ପ୍ରାଧିକରଣ	ସଂଗ୍ରହ / ଗ୍ରହଣ / ଚିକିତ୍ସା / ପରିବହନ / ବିପଜ୍ଜନକ ବର୍ଜ୍ୟବସ୍ତୁ ସଂରକ୍ଷଣ ଏବଂ ନିଷ୍କାସନ ପାଇଁ ରାଜ୍ୟ ପ୍ରଦୂଷଣ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ବୋର୍ଡରେ ଆବେଦନ

ଅନୁମୋଦନ / କ୍ଲିୟରାନ୍ସ ଆବଶ୍ୟକ	ବିଭାଗ ନିକଟକୁ ଆସି ପରାମର୍ଶ ଦିଆଯିବ
ନିର୍ମାଣ ସମାପ୍ତି ପ୍ରମାଣପତ୍ର	ରାଜ୍ୟ ଶିଳ୍ପ ବିକାଶ ପ୍ରାଧିକରଣ / ସ୍ଥାନୀୟ ନୋଡାଲ୍ ପ୍ରାଧିକରଣ
ଅକ୍ତିମ ଅଗ୍ନି ଅନୁମୋଦନ	ରାଜ୍ୟ ଅଗ୍ନିଶମ ଏବଂ ସୁରକ୍ଷା ବିଭାଗ
କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ଏକ୍ସାଇଜ୍ ପଞ୍ଜୀକରଣ ଏବଂ କଷ୍ଟମୂ	ପରୋକ୍ଷ ଚିକିତ୍ସ ଏବଂ କଷ୍ଟମୂଳ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ବୋର୍ଡ
ଶକ୍ତି	ରାଜ୍ୟ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ବିତରଣ କମ୍ପାନୀ
ଦୋକାନ ଏବଂ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ନିୟମ	ରାଜ୍ୟ ଶ୍ରମ ବିଭାଗ
ଜଳ ସଂଯୋଗ	SIDC / ରାଜ୍ୟ ଶିଳ୍ପ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ବୋର୍ଡ / ଜଳସେଚନ ବିଭାଗ / କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ଭୂତଳ ଜଳ ଆୟୋଗ
କର୍ମଚାରୀ ପଞ୍ଜୀକରଣ	କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ରାଜ୍ୟ ବୀମା ନିଗମ (ESIC) ଏବଂ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ପ୍ରୋଭିଡେଣ୍ଟ ପାଣି ସଂଗଠନ (EPFO)
GST ପଞ୍ଜୀକରଣ	GST ଅନୁଇତ୍ ପୋର୍ଟାଲ୍ କିମ୍ବା କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସ୍ଥାପିତ GST ସେବା କେନ୍ଦ୍ରରେ
ଆମଦାନୀକାରୀ ରପ୍ତାନିକାରୀ କୋଡ୍	ବୈଦେଶିକ ବାଣିଜ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାଳୟ (DGFT), ବାଣିଜ୍ୟ ଏବଂ ଶିଳ୍ପ ମନ୍ତ୍ରଣାଳୟ
ବୃତ୍ତିଗତ କର ପଞ୍ଜୀକରଣ	ରାଜ୍ୟ କର ବିଭାଗ
ଗ୍ରେଡ୍ ମାର୍କ / ବ୍ରାଣ୍ଡ ପଞ୍ଜୀକରଣ	ପେଟେଣ୍ଟ, ଡିଜାଇନ ଏବଂ ବାଣିଜ୍ୟ ମାର୍କର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ନେନେରାଲ୍ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ
କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ସମ୍ମତି	ରାଜ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟୁଷଣ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ବୋର୍ଡ

ସଂଲଗ୍ନ-II: କେନ୍ଦ୍ରୀୟ କୀଟନାଶକ ବୋର୍ଡ ଏବଂ ପଞ୍ଜୀକରଣ କମିଟି (CIB & RC) ର ଯୋଗାଯୋଗ ବିବରଣୀ |

କେନ୍ଦ୍ରୀୟ କୀଟନାଶକ ବୋର୍ଡ ଏବଂ ପଞ୍ଜୀକରଣ କମିଟି

ଉଦ୍ଭିଦ ସୁରକ୍ଷା କ୍ୱାରାଣ୍ଟିନ୍ ଏବଂ ସ୍ପୋରେଇ ନିର୍ଦ୍ଦେଶାଳୟ

କୃଷି, ସହଯୋଗ ଏବଂ କୃଷକ କଲ୍ୟାଣ ବିଭାଗ

କୃଷି ଏବଂ କୃଷକ କଲ୍ୟାଣ ମନ୍ତ୍ରଣାଳୟ

ଭାରତ ସରକାର

ପୁରୁଣା CGO କମ୍ପ୍ଲେକ୍ସ, NH-IV, ଫରିଦାବାଦ, ହରିୟାଣା -121001

ୱେବସାଇଟ୍: <http://ppqs.gov.in/contactus/central-insecticide-board-and-registration-committee-cibrc>

ଯୋଗାଯୋଗ ବ୍ୟକ୍ତି

ସଚିବ, CIB & RC

ଟେଲିଫୋନ୍: + 91-1292413002 / 1292476210

ଇ-ମେଲ୍: cibsecy@nic.in

ସଂଲଗ୍ନ- III: କୀଟନାଶକ ଅଧିନିୟମ, 1968 ର ଧାରା 9 (3) ରେ କୁହାଯାଇଛି:

କୀଟନାଶକ ପଞ୍ଜିକରଣ ପାଇଁ ଯେକୌଣସି ଆବେଦନ ପାଇବା ପରେ କମିଟି ଏପରି କରିପାରେ ଯେପରି ଏହା ଦ୍ୱାରା ଫିଟ୍ ମନେ ହୁଏ ଏବଂ ନିଜକୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା ପରେ ସେହି କୀଟନାଶକ ପ୍ରୟୋଗ ସହିତ ଜଡ଼ିତ | ଆମଦାନୀକାରୀ କିମ୍ବା ନିର୍ମାତା ଦାବିଗୁଡ଼ିକ ସହିତ ଅନୁରୂପ ଅଟେ, ଯେପରି ମାମଲା ହୋଇପାରେ | କୀଟନାଶକର ପ୍ରଭାବ ଏବଂ ମାନବ ଏବଂ ପଶୁମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏହାର ନିରାପତ୍ତା, ପଞ୍ଜିକରଣ 3 ସହିତ ଅନୁରୂପ ଅଟେ, ଯେପରି ଧାର୍ଯ୍ୟ ଦେୟ ପ୍ରଦାନ ଉପରେ, ଆବେଦନ ଗ୍ରହଣ ଚାରିଖ ଠାରୁ ବାର ମାସ ମଧ୍ୟରେ କୀଟନାଶକ, ଏଥିରେ ଏକ ପଞ୍ଜୀକରଣ ନମ୍ବର ବସ୍ତୁ କର ଏବଂ ଏହାର ଟୋକନରେ ପଞ୍ଜୀକରଣ ପ୍ରମାଣପତ୍ର ପ୍ରଦାନ କର |

ଯଦି କମିଟି ଏହା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ନିଷ୍ପତ୍ତିରେ ପହଞ୍ଚିବାରେ ଅସମର୍ଥ, ଏହା ପୂର୍ବରୁ ରଖାଯାଇଥିବା ସାମଗ୍ରୀ ଆଧାରରେ ଏହା ଅବଧି ଛଅ ମାସରୁ ଅଧିକ ହେବ ନାହିଁ |

ସଂଲଗ୍ନ-IV

ବୁଧରୋ ଅଫ୍ ଇଣ୍ଡିଆନ୍ ଷ୍ଟାଣ୍ଡାର୍ଡ (BIS) ର ଯୋଗାଯୋଗ ବିବରଣୀ

ବୁଧରୋ ଅଫ୍ ଇଣ୍ଡିଆନ୍ ଷ୍ଟାଣ୍ଡାର୍ଡସ୍

ରୁମ ନମ୍ବର 560, ମନାକାଲାଇ

9, ବାହାଦୁର ଶାହା ଜାଫର ମାର୍ଗ

ନୂଆଦିଲ୍ଲୀ - 110002

ୱେବସାଇଟ୍: <https://www.bis.gov.in/>

ଟେଲି ଫୋନ୍: + 91-11-23230131

ଇମେଲ୍: info@bis.gov.in

ସଂଲଗ୍ନ-V

ଜାତୀୟ ଭେକ୍ଚର ବୋର୍ଡ଼ ରୋଗ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କେନ୍ଦ୍ର (NCVBDC) ର ଯୋଗାଯୋଗ ବିବରଣୀ

ଭେକ୍ଚର ବୋର୍ଡ଼ ରୋଗ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ପାଇଁ ଜାତୀୟ କେନ୍ଦ୍ର

ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ସେବା ନିର୍ଦ୍ଦେଶାଳୟ

ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଏବଂ ପରିବାର କଲ୍ୟାଣ ମନ୍ତ୍ରାଳୟ

ଭାରତ ସରକାର

22, ଶ୍ୟାମ ନାଥ ମାର୍ଗ, ଦିଲ୍ଲୀ - 110054

(ଲ୍ୟାଣ୍ଡମାର୍କ: ଆଇ.ପି କଲେଜ, ସିଭିଲ୍ ଲାଇନ୍ ମେଟ୍ରୋ ଷ୍ଟେସନ୍ ନିକଟରେ)

ୱେବସାଇଟ୍: <https://nvbdcp.gov.in>

ଟେଲି ଫୋନ୍: + 91-11-23967745, 23967780

ଇମେଲ୍: nvbdcp-mohfw@nic.in

ଉତ୍ପାଦନ

1. List of approvals and clearances required for new projects in India provided by the Department for Promotion of Industry and Internal Trade (DPIIT).
https://dipp.gov.in/sites/default/files/approval_clearances_required_for_new_projects.pdf
[Last Accessed: 10 May 2022]
2. Steps involved in the regulatory process for establishing a production unit in India are available on the following websites.
<https://www.investindia.gov.in/> [Last Accessed: 10 May 2022]
<https://dipp.gov.in/> [Last Accessed: 10 May 2022]
3. Guidelines for minimum infrastructure to be created by the producers of pesticides and their formulations to meet the requirements for the issue of manufacturing license by licensing authority of the respective states.
<http://ppqs.gov.in/sites/default/files/c12011.doc> [Last Accessed: 10 May 2022]
4. (Example) Regulatory requirements for establishing a pesticide manufacturing facility in the State of Maharashtra.
<https://maitri.mahaonline.gov.in/> [Last Accessed: 10 May 2022]
5. General guidelines for registration of insecticides under the Insecticides Act, 1968 are given on the website.
<http://ppqs.gov.in/divisions/central-insecticides-board-registration-ommittee/registration-procedure>
[Last Accessed: 10 May 2022]
6. Guidelines on registration of LLINs under **Section 9(3)**.
<http://ppqs.gov.in/sites/default/files/1.142011.doc> [Last Accessed: 10 May 2022]
7. Checklist for registration under **Sections 9(3)**.
<http://ppqs.gov.in/divisions/cib-rc/checklist> [Last Accessed: 10 May 2022]
8. Good labelling practices for pesticides recommended by World Health Organization (WHO).
<https://www.who.int/publications/i/item/9789241509688> [Last Accessed: 10 May 2022]
9. Recommendations on the Sound Management of Packaging for Long Lasting Insecticidal Nets (LLINs).
<https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/338356/WHO-HTM-GMP-MPAC-2014.1-eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [Last Accessed: 10 May 2022]
10. WHO prequalified vector control products.
<https://extranet.who.int/pqweb/vector-control-products/prequalified-product-list>
[Last Accessed: 10 May 2022]
Prerequisites for prequalification vector control on the WHO website. <https://extranet.who.int/pqweb/vector-control-products> [Last Accessed: 10 May 2022]
11. **Plastic Waste Rules, 2016.**
<https://www.egazette.nic.in/WriteReadData/2016/168620.pdf>
[Last Accessed: 05 Jan 2022]

12. **Insecticide Rules, 1971.**
http://ppqs.gov.in/sites/default/files/insecticides_rules_1971.pdf
[Last Accessed: 10 May 2022]
13. Packages containing insecticides shall be packed in accordance with the conditions specified in the Red Tariff, issued by the Ministry of Railways.
<https://indianrailways.gov.in/railwayboard/uploads/Download%20File.pdf>
[Last Accessed: 10 May 2022]
14. Latest Standard Operating Procedure for introduction of public health pesticides under NVBDCP.
[https://nvbdcp.gov.in/Doc/Final%20Interim%20Standard%20Operating%20Procedure%20\(SOP\)%20%20for%20introduction%20of%20public%20health%20pesticides%20including%20biolarvicides%20in%20the%20NVBDCP.pdf](https://nvbdcp.gov.in/Doc/Final%20Interim%20Standard%20Operating%20Procedure%20(SOP)%20%20for%20introduction%20of%20public%20health%20pesticides%20including%20biolarvicides%20in%20the%20NVBDCP.pdf) [Last Accessed: 10 May 2022]
15. Sample CMSS bidding document.
<http://cmss.gov.in/sites/default/files/Tender%20LLIN-1.pdf> [Last Accessed: 10 May 2022]
16. **Indian Contract Act, 1872.**
<https://www.indiacode.nic.in/handle/123456789/2187?locale=en> [Last Accessed: 10 May 2022]
17. Operation Manual for Malaria Elimination in India 2016.
<https://nvbdcp.gov.in/WriteReadData/l892s/5232542721532941542.pdf> [Last Accessed: 10 May 2022]

DO NOT PRINT

DO NOT PRINT

DO NOT PRINT

DO NOT PRINT